

Universitetet i Bergen

Institutt for lingvistiske, litterære og estetiske studier

ALLV350

Mastergradsoppgave i litteraturvitenskap

Vårsemester 2022

Matematikken, litteraturen og kjærligheten.

Maite Benedicte Johannessen

Sammendrag

En este máster voy a escribir sobre la novela *Lene din ensomhet langsomt mot min*, escrita por Klara Hveberg. He elegido concentrarme en tres aspectos; la matemática, la literatura y Kovalevskaja.

La novela trata de Rakel y su vida desde los 19 años hasta más o menos los 37. Ella estudia matemáticas y se relaciona con un profesor del instituto matemático. La matemática tiene un significado importante en su vida, pero durante la novela ese significado cambia. El lenguaje matemático es, para Rakel, fácil de transferir a la vida, pero el modo de como lo hace cambia cuando su vida gira por una enfermedad.

La literatura es importante porque ella utiliza la literatura para entender y desarrollar sus relaciones con otras personas. Hay una gran variedad de obras que son mencionadas, algunas por título o autor, otras por frases.

La tercera parte que quiero investigar es como desarrolla la autora las similitudes entre la vida de Kovalevskaja y la vida de Rakel. Kovalevskaja era una mujer rusa que fue la primera profesora de matemáticas en una universidad, y lo consiguió en una época cuando pocas mujeres tenían la posibilidad de realizar estudios universitarios.

Forord

I arbeidet med denne oppgaven er det flere personer som har hjulpet meg på veien.

Først og fremst vil jeg takke veilederen min, Erik Bjerck-Hagen, for gode, oppmuntrende og utviklende kommentarer. Jeg er veldig takknemlig for å ha hatt deg som veileder. Dine innspill har vært uvurderlige.

Takk til guttene mine, Iñaki, Askur og Viktor, for tålmodighet, støtte og evig tro på sin mor.

Takk til min stefar, German Guttormsen, som alltid støtter meg i mine mange prosjekter.

Takk til Øivind Enger som hjalp meg videre med innledningen da jeg hadde sett meg blind på den, og leste oppgaven i innspurten.

Takk til Gry Gullveig Alver Vatnelid som har lest og kommet med innspill, og ikke minst hele tiden har oppmuntret meg og hatt tro på meg.

Takk til Klara Hveberg som entusiastisk leste innledningen min da jeg skulle begynne, bekreftet hvem Forfatteren og den gamle dikteren kunne være, og som har ventet på å få lese oppgaven min. Jeg håper tolkningen min vil falle i smak.

Innhold

Matematikken, litteraturen og kjærligheten. .... Feil! Bokmerke er ikke definert.	
Sammendrag	2
Forord	3
Innledning	5
Kapittel 1: Presentasjon av romanen	11
Kapittel 2: Rakel og matematikken.	15
Kapittel 3: Rakel og litteraturen.	21
Kapittel 4: Tid.....	32
Kapittel 5: Rakel og Kovalevskaja.	40
Kapittel 6: Trekantdrama.....	51
Kapittel 7: Fraktaler.....	58
Kapittel 8: Skrivning	63
Avslutning.	68
Litteraturliste.	73

Innledning

«'This happiness could not have lasted. It was too much.' *Too much happiness.*»¹ Den første delen av sitatet er hentet fra Thomas Hardys roman *Tess of D'Urbervilles* som Rakel, hovedpersonen i Klara Hvebergs roman, *Lene din ensomhet langsomt mot min*, leser på nytt mens hun minnes ekskjæresten Jakob, som hadde sagt at det var en av de fem bøkene han ville ha med seg på en øde øy. «Too much happiness» var også de siste ordene den russiske matematikeren Sofia Kovalevskaja sa før hun døde, og det er tittelen på en novellesamling av den kanadiske forfatteren Alice Munro. Den samlingen avsluttes med en lang novelle om Kovalevskajas siste dager.

Hvebergs Rakel er opptatt av matematikk, Kovalevskaja og litteratur. Idet romanen starter, er hun kommet til Oslo for å studere matematikk, og hun innleder et forhold til Jakob som underviser på matematisk institutt. Gjennom å sette de to siterte setningene sammen, forener Hveberg de tre emnene på en konsis måte.

I denne masteroppgaven vil jeg se nøyere på hvordan Hveberg i *Lene din ensomhet langsomt mot min* diskuterer forholdet mellom matematikken, litteraturen og livet. Jeg vil se på hvordan Rakel til å begynne med bruker matematikk til å finne et fotfeste i tilværelsen, for siden å benytte den som en del av frigjøringen fra Jakob og deres forhold. Jeg vil også se på hvilken rolle den sterkt utbygde litterære intertekstualiteten har i romanen, og på hvordan likhetstrekkene mellom Rakel og Kovalevskaja utvikles. Matematikk, litteratur og Kovalevskaja er elementer som er med Rakel gjennom romanen, men de virker ulikt sammen ut fra hva hun har av livsopplevelser, og hvordan møtene med ulike mennesker påvirker henne. De tre elementene går som en rød tråd gjennom romanen, men de har ulik vekt ut fra hvor hun befinner seg i livet. Min tese er at Rakel leter etter kjærlighet, og for å begripe det hun ikke forstår bruker hun både matematikk og litteratur, men spesielt matematikken er et dilemma fordi den samtidig representerer en del av utfordringen hennes. Hun bruker matematikk for å forankre Jakob og deres forhold i livet sitt, og det matematiske språket er et kjent språk for henne. Siden anvender hun det samme språket, men på en ny måte, for å bryte ut av forholdet. Rakel lar Kovalevskaja bli et forbilde, en inspirasjon og en venninne. Hun ønsker å forstå mest mulig av Kovalevskajas liv for å bedre forstå sitt eget, og kunne gjøre bedre valg i livet sitt. Metoden min er å analysere de delene av romanen som faller inn under hovedområdene jeg ønsker å se nærmere på. Til sammen skulle dette kunne utgjøre også en samlet tolkning av romanen. «I en tolkning legger vi alltid vekt på noe og ser bort fra noe

---

¹ Hveberg 2019:192

annet, og i slike valg vil kvalitetsvurderinger være helt avgjørende.»² I min tolkning av denne romanen har jeg valgt tre hovedområder utfra hva som appellerte til meg ved romanen.

Romanen handler om Rakel som reiser fra Molde til Universitetet i Oslo for å studere matematikk. Hun blir kjent med og innleder et forhold til matematikeren Jakob som drømmer om å skrive en roman om Kovalevskaja. Matematikken representerer for Rakel noe trygt og bestandig. I den møter Rakel faste løsninger, som kan gjøre henne litt rigid i sin søken etter å forstå problemene hun kommer ut for, samtidig som den holder henne tilbake i forholdet til Jakob. Litteraturen gir henne innsikt i relasjonene til andre mennesker, og hjelper henne å finne styrken hun trenger. Matematikken er slik det motsatte av litteraturen. Den er konkret og håndfast der litteraturen kan være mer uhåndgripelig. For Rakel er litteraturen med på å gi henne en utvidet forståelse av verden. Hun lar litteraturen og matematikken påvirke seg på ulikt vis, og hun lager sine egne overføringer mellom matematikk og livet, som det at hun snakker om hjertets aritmetikk. Med hjertets aritmetikk mener hun en overføring fra den matematiske aritmetikken til følelseslivet.

Der matematikken kan komme opp med en løsning på en utregning som løser et problem, vil litteraturen presentere problemer som i større grad omhandler mellommenneskelige relasjoner eller andre aspekter ved det å være menneske. Matematikken arbeider systematisk med problemene for forhåpentligvis å komme fram til en løsning. Litteraturen behandler problemene, men ofte uten en løsning. Litteraturen har mer rom for fantasi og har mer åpne veier. På sin ferd gjennom romanen møter Rakel utfordringer som dukker opp i forskjellige varianter, det hun ser på som en fraktal struktur. En fraktal struktur vil være en hendelse som kommer igjen med en liten variant, men som når man zoomer inn eller ut, vil den være lik seg selv.

Livet, matematikken og litteraturen kan sees på som henholdsvis kaos, orden og form, men det er ikke *nødvendigvis* slik at livet er kaos, matematikken er orden og litteraturen er form. Livet kan ha en form av kaos, men det trengs samtidig orden.

Rakel framstår tidvis som litt nevrotisk i sin måte å bruke matematikken til å ordne verden rundt seg på. Hun ønsker å finne orden ved å telle eller systematisere, men matematikken har også elementer som kan bringe fram en kaosfølelse, som for eksempel begrepet uendelig. Som voksen er det mest orden som kommer fram i hennes befatning med matematikk, fordi det er faget hun jobber med til daglig. De fraktale strukturene kommer inn i

---

² Bjerck-Hagen 2004:21

bildet når hun etter å ha vært syk en stund, flytter hjem. Disse strukturene forbindes med kaosteori. Hos Rakel representerer de imidlertid en form som hjelper henne å ordne livet sitt. Formen blir rammene hun legger for livet, og orden kan være måten hun systematiserer de ulike elementene på. Litteraturen kan være både kaos og orden. Innholdet kan hjelpe Rakel å ordne følelsene ved å gi henne en dypere innsikt i mellommenneskelige relasjoner. Kaoset litteraturen kan skape i henne viser seg ved ulike varianter av dikt, eller variasjoner i tekstene hun leser.

Rakel presenterer ikke sine opplevelser som en kronologisk fortelling, men mer som belyste øyeblikk. Gjennom denne formen, som ved første øyekast kan synes kaotisk, skaper hun en ny form for orden i livet sitt. Matematikk er en gjenkjennbar form for orden hos Rakel, men å lære nye metoder kan bringe fram kaos hos henne fordi det er noe hun ikke kjenner. Hun bruker matematikk som et redskap til forståelse, og på et annet vis hjelper matematikken henne å ordne livet når hun blir syk. Romanene hun leser, gir henne en annen type form ved å la henne forstå kaoset hun opplever i relasjon til andre mennesker.

Forelskelsen er noe nytt og ukjent i livet hennes, som dermed gir henne den samme følelsen av usikkerhet eller kaos. Samtidig har hun en oppfatning av at det å være en del av et par kan gi henne en form for orden. Forelskelsen virker ved første øyekast som en vanlig forelskelse, men måten Rakel møter den på, er mer uvanlig. Hun bruker matematiske utregninger og ser sammenhenger og mønstre på uvanlige steder. Det matematiske språket er også det hun bruker for å bryte ut av forholdet.

Sammenligningen av Rakels måte å bruke litteraturen og matematikken for å forstå sitt eget liv på er interessant. Hun omgås lett problemene hun møter i matematikken, mens litteraturen blir en måte for henne å få illustrert problemer hun møter i relasjon til andre mennesker, og den blir dermed en kilde til inspirasjon på forskjellige plan. Matematikken er konkret, den gir Rakel intellektuelle utfordringer og innvirker på hennes liv også utover at hun studerer det. Gjennom sitt matematiske språk rotfester Rakel seg til livet. Det er på den annen side ved hjelp av det matematiske språket hun frigjør seg fra Jakob.

Et viktig underspørsmål jeg vil diskutere er da: Nøyaktig *hvordan* bruker Rakel matematikken først til å forstå verden, men siden som et middel til å løsrive seg fra Jakob?

Matematikk er et språk Rakel behersker og som hun overfører til livet, men livet kan likevel ikke leves eller forstås som en matematisk utregning. I romanen har Hveberg brukt matematikk litterært, både gjennom den ytre rammen og inndelingen, men også gjennom å la

Rakel leke med matematiske utregninger i sitt møte med litteratur eller livet. Dette gjør at matematikken blir en levende del av Rakels liv gjennom hele romanen.

Romanen har også en sterkt utbygd intertekstualitet og et underspørsmål jeg stiller romanen er: Hvilken rolle har den sterkt utbygde intertekstualiteten i romanen? De mange henvisningene til litterære verk kan virke som en illustrasjon av Rakels utfordringer, og som en katalysator for hennes utvikling som menneske. Mangfoldet i de litterære verkene det henvises til, og måten det gjøres på, gjør romanen til en illustrasjon på kaoset som Rakel kan oppleve utfordringene som, samtidig som intertekstualiteten kan gi henne en form å putte problemene i. Bruken av vers fra dikt og titler på noveller eller romaner levendegjør språket i romanen og hjelper Rakel å sette ord på ting hun opplever. «Dikt, fortellinger, romaner og skuespill blir til som svar på tidligere dikt, fortellinger, romaner og skuespill, og dette svaret hviler på lesninger og tolkninger som senere forfattere har gjort, lesninger og tolkninger som er identiske med de nye verkene.»³ Noen steder blir det bokstavelig slik som i referansen til Askildsens novelle, «Heretter følger jeg deg helt hjem». Andre ganger tolkes de, og endringene gir henne et nytt perspektiv slik som tittelen på romanen. Hveberg viser det Bloom skriver, gjennom å la romanen være et slags svar på ulike tidligere litterære verk, samtidig som Rakels tolkning blir en slags utvidelse av det de litterære verkene står for. Hvebergs valg av uttrykk og romaner som Rakel leser, kan hjelpe å belyse sider ved hennes personlighet. Rakels bruk av andre litterære verk, hjelper henne å forstå seg selv, men spesielt etter bruddet med Jakob henter hun styrke og selvstendighet gjennom sterke kvinneportretter som Ibsens Nora og Nedreaas sin unge kvinne.

Tid er et tredje undertema, og tidsbegrepet finner man igjen både i matematikken og litteraturen. Jeg lar tid være et eget tema fordi Rakel regner på tiden, både på tiden hun får med Jakob og tiden hun har igjen. Uttrykket «på sporet av den tapte tid» blir både en referanse til Marcel Prousts verk og en måte Rakel finner tilbake til sitt eget liv på. Hun forsøker, som Proust, å overvinne tiden ved å gjenvinne den. Det samme gjelder forståelsen av tid. Rakel ønsker å påvirke tiden sin, men hun er også opptatt av tidsforståelse som begrep. I ulike religioner har man ulike oppfatninger av tidsbegrepet. Rakel har en lineær tidsforståelse, slik man finner i de abrahamittiske religionene, men hun er også påvirket av den sykliske tidsforståelsen som er den dominerende i buddhismen.

Et underspørsmål jeg stiller til romanen er: hvordan utvikles likhetstrekkene mellom Rakels og Kovalevskajas liv? Kovalevskajas liv er sentralt i handlingen i romanen. Jeg vil vie

---

³ Bloom 2003:242

et kapittel til å se på hvordan Rakels og Kovalevskajas liv minner om hverandres, men også bruke kildene til å se på hvilke ulikheter som kommer fram mellom dem, og hvilke dikteriske endringer Hveberg har gjort. Romanen presenterer leseren for Kovalevskaja og lar henne ha en fremtredende plass i handlingen. Slik løfter Hveberg fram en historisk person som kanskje ikke har fått den anerkjennelsen hun burde fått.

Hveberg har latt romanen ha et dokumentasjonsformål, fordi den har biografiske opplysninger om Kovalevskajas liv inne i kunstverket.

Kovalevskaja og sammenligningen av henne og Rakel er viktig i min lesning av romanen fordi Kovalevskaja binder sammen de ulike delene i oppgaven min, men også fordi jeg synes det er interessant å lese om Kovalevskaja og hvordan hun har banet vei for kvinner. Rakel og Kovalevskaja har noen åpenbare likhetstrekk gjennom at de begge har doktorgrad i matematikk, og at de begge har en stor interesse for litteratur. Begge underviser i matematikk ved et universitet, og har en tilnæringsmåte til utregninger som kan minne om hverandre. Andre aspekt er mindre klare som likhetstrekk. Rakel er enebarn, mens Kovalevskaja er barnet i midten av en søskenflokk på tre, men de har begge utfordringer i sitt forhold til sine mødre. Å sammenligne likhetstrekkene er en del av min lesning av romanen, fordi Kovalevskaja er sentral gjennom hele romanen, og Hveberg laget Rakel slik at hun skulle ligne på Kovalevskaja.

Hveberg forteller i en podcast på NRK⁴ at hun opprinnelig hadde lyst å skrive en roman mer direkte om Kovalevskaja, men syntes det var vanskelig å skulle dikte om en faktisk person. Derfor laget hun Rakel, som i noen aspekt minner om Kovalevskaja, og Hveberg lar Kovalevskaja være en viktig del av romanen. Veilederne til Rakel og Kovalevskaja er sentrale både i handlingen i boken, og i deres liv. Kovalevskaja var russisk, født i 1850, og hun giftet seg i 1868 for å få lov til å studere utenlands. Forelesningene ved universitetet var ikke åpne for kvinner, derfor studerte hun privat hos Karl Weierstrass i Berlin og hun fikk doktorgraden sin *in absentia* i 1874. I 1883 ble hun invitert av Gösta Mittag-Leffler for å holde forelesninger ved det som i dag er universitetet i Stockholm hvor hun ble professor i 1889. Hun døde i 1891.

Trekantdrama var noe av det som preget både Rakels og Kovalevskajas liv. Kovalevskaja opplevde at Dostojevskij valgte søsteren, og hun måtte skjule sine følelser for ham. På et senere tidspunkt valgte Vladimir Kovalevskaja selv om avtalen var at han skulle gifte seg med søsteren.

---

⁴ https://radio.nrk.no/podkast/bok_i_p2/nrkn-poddkast-17524-148106-18012019132500

Slik jeg ser det, har Rakels eget trekantdrama klare assosiasjoner til 1.Mosebok, og denne har på nytt kommet fram gjennom filmatiseringen av *Tjenerinnens beretning* av Margaret Atwood, *The Handmaid's tale*. Navnene til Rakel, Jakob og Jakobs kone, Lea, er de samme som utgjør trekantdramaet i 1.Mosebok.

Andre tema jeg har valgt å fokusere på i egne kapitler er fraktaler og skriving. Jeg har valgt å kalle et kapittel for fraktaler, fordi det er noe Rakel er opptatt av, og fordi den fraktale strukturen kommer til uttrykk gjennom språk og oppbygning av romanen.

Skriving er på flere måter et gjennomgående tema i romanen. Kovalevskajas egen skriving og hennes vennskap med forfatteren Dostojevskij er ett aspekt ved temaet, men også hvordan Rakel selv ønsker å skrive og ønsker å ha et vennskap med Forfatteren. Jakob og Rakel kommer flere ganger inn på romanen han ønsker å skrive om Kovalevskaja. Skriving er også en introduksjon til litterære referanser for Rakel. Hun har skrevet poesi i ung alder, men har blitt rådet til å la skrivingen vente til hun er klar.

Kapittel 1: Presentasjon av romanen

Historien begynner idet Rakel drar til Oslo for å studere matematikk. Gjennom tilbakeblikk blir man kjent med barndommen hennes. Rakel er enebarn, og det er faren som viser henne veien inn i matematikkens verden. Moren er utenlandsk, og hadde språklige utfordringer da Rakel var yngre. Rakel gjør det godt på universitetet, og hun blir kjent med Jakob som er foreleseren hennes i diskret matematikk. De utvikler etter hvert et forhold selv om Jakob er gift. Han sier at han skal forlate konen når barna er eldre. Rakel og Jakob drar på ulike matematikkonferanser for å kunne være sammen. Det er spesielt tre ting de har til felles. Det første er matematikken, videre fascinasjonen for Kovalevskaja, som Jakob smitter Rakel med, og til sist interessen for litteratur.

Etter å ha gjennomført studiene begynner Rakel å arbeide ved matematisk institutt. Hun er syk og må til slutt reise hjem til foreldrene i Molde. Hun setter stadig opp regnskap over hvor mye tid hun har til rådighet i forhold til arbeidskapasiteten sin. Den lille energien hun har, bruker hun på å lese om Kovalevskaja og på å prøve å skrive. Å sammenligne sitt eget liv med Kovalevskajas er en måte å forstå seg selv på, og kanskje kunne ordne kaoset hun føler at hun lever i på.

På et dypere nivå kan man si at romanen handler om å finne seg selv. Det er Rakels vei fra å være et ungt menneske, med en beskyttet oppvekst som møter den store byen, til å bli et selvstendig individ. Hennes frigjøring fra Jakob kan like mye sees på som en mental frigjøring fra foreldrene. Når hun flytter til Oslo, erstatter hun den dominerende rollen foreldrene har hatt i hennes liv, med Jakob. For å bli et selvstendig menneske må hun frigjøre seg også fra Jakob. Kroppen forteller henne dette gjennom sykdommen. Det er først da hun kvitter seg med Jakob, at hennes liv begynner, et liv der hun er tro mot seg selv.

Temaet i romanen er Rakel og hennes liv. I begynnelsen er det matematikken og Jakob livet hennes kretser rundt. Mot slutten av romanen hemmer sykdommen henne i stor grad, og da er det primært Kovalevskaja og litteraturen som opptar henne. Hun kjemper for å få tilbake livet sitt, og ønsker å skrive en roman.

Fortelleren i boken er en tredjepersonsforteller, men skifter i enkelte anledninger til andreperson. Perspektivet ligger nesten hele veien hos Rakel og hvordan hun oppfatter tingene som skjer.

Romanen er delt inn i fem deler, adskilt av svarte blad. Inndelingen kan således også gi den fraktale strukturen i romanen et fysisk aspekt. Hver avgrenset inndeling omhandler en del av Rakels liv. Introduksjonen er kort og de lengste delene har hvert sitt fokus. Nekrologen

over Rakels liv, som er den fjerde delen, kommer som et brudd mellom dem. Den er kort, og virker både som en slags avslutning på det som har vært, og som en begynnelse på det som skal komme. Rakels fokus skifter i den siste delen.

Primtall er tall som bare er delelige på seg selv og en. De første primtallene i primtallsrekken er 2, 3, 5, 7, 11 og 13. Alle primtallene utenom 2, er oddetall. Inndelingene består av primtall antall blader, utenom den andre delen hvor barndommen er viktig, denne delen kan primtallfaktoriseres. Det matematiske kan ikke bare sees på innholdet, men også på det fysiske uttrykket som boken har. Primtallene kan tolkes som et uttrykk i formen for Rakels trang til å systematisere.

Den første delen består av to sider. Her blir Rakel, matematikken, Jakob og Kovalevskaja presentert. Rakel går i Abels hus, hun teller trappetrinn og søker seg til syvende etasje hvor matematikerne holder til.

Andre del består av 16 sider som er 8 blader som kan skrives som 2^3 . Både 2 og 3 er primtall. Fokus i denne delen er Rakels barndom. Her blir Rakels evne til misforståelser presentert. For eksempel lar Hveberg Rakel misforstå teksten til «Nøtteliten». Rakel tror at Nøtteliten svarer på sine egne spørsmål fordi han egentlig ikke har noen mor. «*Nøtteliten sier: «Mamma, er du der?» Nøtteliten svarer: «Nei da, jeg er her.»*⁵ I Rakels versjon må Nøtteliten passe på at moren kommer tidsnok på skolen, slik Rakel måtte hjelpe moren å komme i tide til norskkurset.

Den tredje delen består av 146 sider. 146: 2 er 73, som er et primtall. Det er i denne delen handlingen i Oslo hovedsakelig utspiller seg. Delen begynner som del 1, i Abels hus. Da Rakel først kommer i kontakt med Jakob fordi hun har støtt på et problem i en oppgave, får hun snart et brev hvor han berømmer hennes smak i problemer. Her kan man se en likhet mellom Rakel og Kovalevskaja. Weierstrass gav Kovalevskaja oppgaver for å bli kvitt henne, men da hun kom tilbake med de løste oppgavene innså han hennes talent for matematikk. Det meste av fokuset på matematikk er i denne delen.

Den fjerde delen består av 2 sider hvor bare en er skrevet på. Den siden er en nekrolog fra Rakel til Rakel. Her er fortelleren endret til andrepersonsforteller, og denne delen er skrevet i kursiv. Rakel oppsummerer her hva hun har hatt og hva hun har mistet, og legger til at hun må etterlate seg flere bokstaver, ikke bare tallene i fødsels- og dødsdato.

Den siste delen består av 118 sider. 118: 2 er 59, som er et primtall. Denne delen utspiller seg i hovedsak i Molde, Rakel er mer redusert og handlingen er til å begynne med

---

⁵ Hveberg 2019:16

mer knyttet opp til å forstå Kovalevskajas liv. Siden starter Rakel løsrivningsprosessen. Matematikken får en annen rolle i Rakels liv i denne delen. Hun regner på tiden, og i tillegg bruker hun matematikk til å forstå store spørsmål i tilværelsen som religion. Matematikken blir også konkretisert gjennom tankenøttene til David og Rubiks kube.

Livet til Sofja Kovalevskaja er noe som opptar Rakel i større grad etter hvert som hennes eget liv innskrenkes av sykdom. Rakel ser etter likheter mellom sitt eget liv og Kovalevskajas, og likhetstrekkene kan være en måte å skape orden i Rakels kaotiske liv på. Det kan være en måte å gi Rakel en retning i livet. Boken slutter når Rakel har nådd omtrent samme alder som Kovalevskaja nådde, så her er det også et likhetstrekk mellom dem. Hovedfokuset på Kovalevskajas liv er på årene fra hun var 18 og til hun døde i en alder av 41. Rakel følges fra hun er 19 og til litt etter hun er 37. 37 år er siste aldersnedtegnelsen hun gjør for å regne ut arbeidskapasiteten sin. Tidsregningen hennes er et forsøk på å ordne tiden.

Intertekstualiteten i boken er en måte å få fram ulike sider ved Rakels personlighet, men for henne kan den representere både kaos og orden. Rakel kommer over et tilbud på Marcel Prousts *På sporet av den tapte tid*. Hun klarer ikke å få med seg alle bindene på en gang, og mens hun prøver å finne en løsning på problemet kommer Jakob og tilbyr seg å hjelpe henne å bære. Rakels liv har etter hvert visse likheter med tittelen *På sporet av den tapte tid*. Hun regner på tiden hun har med Jakob, og sammenligner den med tiden konen hans har med ham. Hun begynner en egen tidsregning hvor tidspunktet hvor hun møtte Jakob blir år 0. Rakel venter på tidspunktet hvor Jakob skal forlate konen sin. Det er den tiden hun venter på, og dermed blir den tapte tiden for henne tiden uten Jakob.

Da *Lene din ensomhet langsomt mot min* kom ut i 2019, ble den anmeldt i en del av de største avisene. Aftenposten og Dagbladet var ikke spesielt positive til denne debutromanen. Anmelderen i Aftenposten mente at tittelen lød litt svulstig-poetisk, og at språket i romanen hadde den samme svakheten. Dagbladet mente at handlingen var uten bevegelse og at det hele ble for vagt til å kunne bli en god roman.

VG og Vårt lands anmeldere var imidlertid mer positive. Vårt land mente at Rakel var en av de mest interessante romanpersonene anmelderen hadde møtt i en debutroman, og VGs anmelder skrev at han følte seg mindre ensom med denne boken på nattbordet. Rakel sier selv i boken at hun ønsker at det skal skrives i anmeldelsen av boken hennes. «Eller det fineste av alt: Jeg føler meg mindre ensom med denne boken på nattbordet.»⁶ Anmelderen kommer

---

⁶ Hveberg 2019:185

gjennom kommentaren med et tegn til Rakel. Hennes ønske om hva som skal skrives om romanen blir oppfylt om Hverbergs roman.

Den mest dyptgående omtalen er skrevet av Tom Lindstrøm og publisert i «Onkel Toms hylle». «Onkel Toms hylle» er en spalte som tar for seg romaner som på et eller annet vis omhandler matematikk. Tom Lindstrøm har skrevet en matematikkbok sammen med Klara Hveberg. Omtalen kan være preget av at han kjenner Hveberg, men det var gjennom denne spalten at jeg fant *Lene din ensomhet*.

I «Onkel Toms hylle» gir han en utfyllende omtale av *Lene din ensomhet*, hvor han berømmer Hveberg for å klare å formidle matematikken i boken på en måte som ikke vil skremme vekk lesere som synes matematikk er vanskelig. Han har kommentert den fraktale strukturen som det matematiske begrepet den er, der andre anmeldere ikke har sett den strukturen på samme måte.

Da jeg leste *Lene din ensomhet* første gang, var det Kovalevskaja som var den viktigste biten. Selv om jeg har studert matematikk hadde jeg aldri hørt om henne. Jeg likte også referansene til andre verk og forfattere. I arbeidet med denne oppgaven har jeg selvfølgelig lest boken flere ganger, og jeg har fortsatt den samme fascinasjonen for Kovalevskaja og intertekstualiteten i romanen. Etter hvert som jeg har gått mer inn i romanen har forståelsen blitt dypere og mer sammensatt. Til å begynne med var Rakel bare en hovedperson, men hennes lag har kommet tydeligere fram ved flere gjennomlesninger. Jeg opplevde henne først som en naiv og famlende hovedperson, som formidlet kunnskap om matematikk og Kovalevskaja på en ubesværet måte. Siden er det hennes utvikling og hennes måte å snu sitt eget liv på som har fått meg til å forbli fascinert av og se på *Lene din ensomhet* på en ny måte.

Kapittel 2: Rakel og matematikken.

«A mathematician, like a painter or a poet, is a maker of patterns. If his patterns are more permanent than theirs, it is because they are made with *ideas*. A painter makes patterns with shapes and colours, a poet with words.»⁷ Dette er beskrivende for mønstrene Rakel benytter seg av når hun prøver å bruke matematikken for å forstå livet i *Lene din ensomhet*. I den femte delen får matematikken et annet innhold for Rakel. Det er her hun setter opp tidsregnestykkene, og her matematikken får et mer litterært preg. Hun frigjør seg fra matematikken ved å vende seg mot det å bli frisk, og det å skrive. Personen Kovalevskaja blir mer et forbilde enn matematikeren hun representerer i den tredje delen.

For Rakel er det en utvikling i hvordan hun forholder seg til matematikken. Bruddet, eller endringen, kommer med nekrologen hvor Rakel oppfordrer seg selv til å etterlate seg noe mer enn bare streken mellom fødsels- og dødsdatoen.

Den tredje delen i romanen er den delen og perioden i Rakels liv hvor hun støtter seg mest på matematikken for å forstå verden. Det er her hun blir voksen og legger grunnlaget for frigjøringen fra Jakob og fra foreldrene. For Rakel henger matematikken sammen med forventningene som finnes til henne. Hun velger å studere matematikk fordi det er et fagfelt hun liker, og som hun er god i. Samtidig er matematikk noe av det som holder henne i et mønster som sier hva man skal gjøre i livet. Hun er kreativ i sine matematiske utregninger, men hun får ikke utløp for hele sin kreativitet innen matematikkens rammer. I skrivingen kommer hun i kontakt med en annen form for kreativitet.

Matematikk representerer et dilemma for Rakel. Den hjelper henne å forstå verden, men samtidig er den med på å skape problemer for henne. Jakob, som er matematiker, blir en manifestasjon av stillingen matematikk har i livet hennes. Matematikk åpner på mange måter hennes verden, fordi hun ser og forstår mye av verden rundt seg mens hun begynner å studere matematikk. Den gir henne en løsning, samtidig som den tillater henne å forbli i en slags barnslig verden. Hun kan alltid skylde på matematikken. Kovalevskaja representerer en mer positiv tilnærming til fagfeltet for henne. Gjennom henne får Rakel sett at hun kan være selvstendig, og være matematiker uten Jakob. Matematikk er, for Rakel, noe som farger hele hennes eksistens. Allerede i tilbakeblikkene til barndommen viser hun hvordan hun finner mønstre og lar tall være en naturlig del av hvordan hun forholder seg til verden.

Gjennom historien har tall hatt forskjellig betydning, og ofte er betydningen knyttet opp til kultur eller religion. I antikken hadde pytagoreerne matematikk som en viktig del av

---

⁷ Hardy 2005:13

sin religion og deres mantra var: «Alt er tall.»⁸ De brukte tallmagi og snakket om vennskapstall. I *Lene din ensomhet* kommer også tall med ulik betydning. Lykketall er et tall man mener bringer lykke i livet. Rakel har 19 som lykketall, og av den grunn er det heldig for henne at hun treffer Jakob når hun er 19 år.

Rakel forholder seg til tall på en ganske taktil måte. Hun ser på det å legge sammen tall som at de smelter sammen og blir større enn seg selv: «Det fineste med tallene er at de kan legges sammen. Når to tall smelter sammen, vokser de og blir større enn seg selv.»⁹ Hun har 8 som yndlingstall av flere grunner, deriblant for måten det kan skrives på. Hun skisserer tre måter å skrive 8 på; som to o oppå hverandre, en s og en speilvendt s mot hverandre, og den kanskje vanligste måten som er å begynne oppe med en halvsirkel, lage en hel sirkel nede og avslutte opp med en halvsirkel. 8 er yndlingstallet fordi hun er født i august som er den åttende måneden. Antall år hun skal vente på Jakob er også 8.

7 er antall år som Jakob sier at en vanlig forelskelse varer, og det er også et viktig tall i 1.Mosebok. I Bibelen er 7 et sentralt tall flere steder. Uken vår er delt inn i syv dager fordi Gud gjennomførte skapelsen av verden på 7 dager.

Det er gjennom kurset i diskret matematikk at Rakel endelig blir kjent med Jakob. Diskret matematikk er en samlebetegnelse på «matematikk som fortrinnsvis omhandler mengden av de hele tall eller de rasjonale tall.»¹⁰ Rasjonale tall vil si alle tall som kan skrives som brøk. Diskret matematikk inneholder tema som kombinatorikk, tallteori, grafteori og algebra. Hveberg lar Rakel overvinne sin sjenertethet, og snakke med Jakob om et problem hun har støtt på i kombinatorikken. Kombinatorikk er måten man regner ut antall muligheter man har i en viss situasjon:

Hun elsker kurset. Å endelig få lære hvordan hun kan telle alle de kombinasjonene og permutasjonene hun alltid har drevet med. Å kunne beregne antall muligheter som finnes her i verden. Hvor mange omstokkinger av bokstavene i *Kulturuke* som egentlig finnes. Trettitusentohundreogførti.¹¹

Man regner dette ut ved å ta antall bokstaver i ordet, som her er 9. Hadde alle bokstavene vært forskjellige ville man regnet $9!$ som er $9*8*7*6*5*4*3*2*1$, men fordi ordet kulturuke har 3 u'er og 2 k'er så må man trekke fra disse kombinasjonene.

Regnestykket blir som følger:

---

⁸ Holme 2001:172

⁹ Hveberg 2019:12-13

¹⁰ https://snl.no/diskret_matematikk

¹¹ Hveberg 2019:31

$$\frac{9!}{(3! \cdot 2!)} = 30240$$

Å regne ut dette viser at matematikken i romanen ikke er en del av et litterært problem, men et matematisk problem som har en løsning. Rakel tallfester ulike, både tenkte og faktiske, utfordringer som hun støter på i romanen. Hun gir utfordringene en matematisk form. Gleden hun føler ved å kunne avansere tellingene hun har drevet med tidligere, får komme fram som en forelskelse i Jakob. Hennes fascinasjon for ham er til å begynne med knyttet til hans matematiske kunnskap.

Siden er matematikk noe Jakob og Rakel bruker i dagligdagse samtaler seg imellom. Rakel har en større sikkerhet når hun kan snakke om matematikk, enn når hun må gå inn på mer personlige emner. Etter Rakels spørsmål, som dreier seg om hvordan man kan regne ut mulighetene når man har identiske kuler som skal fordeles i identiske beholdere, starter forholdet mellom Rakel og Jakob. Det er innledningsvis bare et forhold mellom foreleser og student hvor studenten ber om hjelp med et problem hun har støtt på. Videre utvikles dette til et forhold som først er basert på deres felles interesse for matematikk. Rakel er fascinert av Jakob, og leser alt han låner henne av bøker om matematikk og av litterære verk.

Rakel håper at dersom hun kan få følelser for en annen enn Jakob, så kan det finnes flere hun kan få følelser for. Dette overfører hun til et matematisk språk, og lar konklusjonen vise henne det hun ønsker å vite. Dersom det finnes en person utenom Jakob som Rakel kan få følelser for, kan det finnes uendelig med personer hun kan få følelser for. Hun bruker dette som et slags matematisk bevis. «I hjertes aritmetikk er forskjellen mellom en og to som forskjellen mellom en og uendelig.»¹² Hvis hun kan elske Jakob og en annen, vil det finnes uendelig med personer hun kan elske. Rakel er glad i matematiske bevis, og gjennom overføringen til kjærlighet får hun brukt dem på en ny måte. Hun ser på matematiske bevis som en trygghet, noe man kan være sikker på i livet. Denne konkrete tilnærmingen til kjærligheten viser Rakels usikkerhet. Hun ønsker å bevise at det finnes andre enn Jakob hun kan forelske seg i, og dersom hun kan bevise det matematisk så vil det framstå som en sannhet for henne. Hun har ikke nok tro på sin egen evne til å forelske seg, hun trenger å få bevist det gjennom sin måte å forholde seg til bevis på, de matematiske. «Yndlingsbevisene hennes er motsigelsesbevisene. Da starter man med å anta det motsatte av det man vil bevise, og viser at dette fører til en selvmotsigelse.»¹³ Slik får man bevist at det man ønsket å bevise var sant. Hun kunne brukt motsigelsesbeviset for å vise at det at hun ikke kunne elske en

---

¹² Hveberg 2019:257

¹³ Hveberg 2019:44

annen enn Jakob ikke kan være sant, og dermed ville hun samtidig ha bevist at hun kan elske en annen enn Jakob.

Det uendelige er et begrep innen matematikken som Rakel ved flere anledninger kommer tilbake til. Rakel var opptatt av fornuftens grenser. «DA HUN VAR liten, elsket hun lange remser med tall som vokste så fort at hun fikk følelsen av å være på full fart inn i det uendelige.»¹⁴ Det uendelige er et viktig matematisk begrep i funksjonslære.

Som liten føler hun at utregningene fører henne raskt mot uendeligheten, men som voksen har hun en annen referanse til uendelighet. Hun ser på kjærlighet og det hun kaller hjertets aritmetikk. I matematikk er aritmetikk «læren om tallenes egenskaper og metoder til å regne med tall.»¹⁵ Rakel lar tallene forklare for henne det hun ikke forstår med hjertet. Hjertet har her en overført betydning, som et symbol på kjærligheten. Det er kjærligheten Rakel ikke forstår, men aritmetikken kan gi henne en inngangsport til en slags forståelse. Å lære de fire regneartene, addisjon, subtraksjon, multiplikasjon og divisjon, er startpunktet for å lære matematikk som legger grunnlaget for en forståelse for hvilke mengder de ulike tallene representerer. Siden lærer man seg flere metoder for å regne. Rakel skulle gjerne lært om kjærlighet på samme måte. Man kunne tenkt seg en overføring fra begynneropplæringen i matematikk til en begynneropplæring i kjærlighet. Det kunne rommet alle former for relasjoner, ikke bare den man har til en kjæreste. Først måtte man få en forståelse av de ulike elementene som inngår i en relasjon, definere begrepene man støter på, på samme måte som barn lærer hvilke mengder de ulike tallene representerer. Så kunne man utvidet dette til en relasjonskompetanse. De fire regneartene har en overføringsverdi som relasjonene man har først i livet som for eksempel relasjon til foreldre, søsken, besteforeldre, venner eller kjærester. Siden kunne man utvidet, slik man utvider sin matematiske kompetanse. Her kunne man sett på hvordan man skulle håndtert foreldres skilsmisse, død i nær familie, relasjoner som avviker fra samfunnets norm, ulike former for misbruk i relasjoner eller rett og slett kjærlighetssorg. Slik kunne man bygget en relasjonskompetanse på samme vis som man ønsker at barn har en matematisk kompetanse. Rakel ser overføringsverdien gjennom aritmetikken. Det er en fin tanke å se for seg at man kan lære relasjonskompetanse på samme måte som man lærer matematikk, men livet er mer kaotisk enn matematikken. Det er ikke like lett å få relasjoner mellom mennesker til å passe inn i en orden slik man kan ordne matematikken. På den annen side kunne livet blitt mindre kaotisk dersom man hadde ord for det man opplevde. Hadde man en form å putte relasjonene i, kunne man spart seg mye smerte,

---

¹⁴ Hveberg 2019:51

¹⁵ <https://snl.no/aritmetikk>

men man kunne også gått glipp av mye glede. En forelskelse hadde kanskje ikke vært like spennende dersom man visste at dette er en forelskelse, den utvikler seg på denne måten og så går den eventuelt over. Det er kaoset som tross alt kan føre til de beste opplevelsene, det å ikke vite.

Symbolikken i nekrologen kommer fram gjennom at dødsdatoen er lik fødselsdatoen, bare med forskjellige årstall. Hun er født den 19. i måneden, som er hennes lykketall, og den 8. måneden, som er hennes yndlingstall. At hun ser for seg å dø på bursdagen knytter de to tallene enda nærmere til hennes eksistens. De lukker seg rundt henne. Nekrologen blir det motsatte av en nekrolog, den blir mer som et livstestament, i betydningen av at hun ønsker å ta livet sitt tilbake. Hun vil gjenoppstå i en ny og bedre versjon av seg selv på den samme dagen som hun ble født.

Den måten Rakel forholder seg til matematikken i den tredje delen av romanen på får et brudd i nekrologen. I den femte delen er forholdet hennes til matematikk preget av utregninger av tid som minner mer om økonomiske transaksjoner. For henne blir det en ny måte å bruke matematikken for å begripe verden. Den er ikke lenger noe som preger hennes hverdag, men noe hun må forholde seg til, slik som et budsjett. Hennes budsjett handler ikke om hennes økonomiske situasjon, men om tiden hun har til rådighet i livet.

Matematikken mister det poetiske preget for henne i denne delen. Den blir en kald og hard side ved livet. Hun vender seg bort fra fagfeltet sitt, og bruker det kun til utregninger av konkrete ting i livet. Samtidig beholder hun gleden over fraktalene. *«Og kjærligheten er den eneste måten du kan vikles inn i og ut av et annet menneske. Den er fangarmene i fraktalen. Den håper alt og tror alt. Men den kan også lære deg om tilgivelse.»*¹⁶ Hun ser fraktalene på en ny måte, og vil bruke dem til å hjelpe seg til å vikle seg ut av kjærligheten igjen. Hun ønsker også å se på fraktalen for å kunne tilgi seg selv for å ha hatt det forholdet hun har hatt.

Der hun før lot matematikken hjelpe seg med å forstå livet, lar hun nå litteraturen hjelpe seg. Matematikken blir bare et hjelpemiddel til utregninger, og ikke et verktøy til å forstå verden. På et vis trenger hun ikke lengre forklaringene matematikken gav henne, fordi hun har fått mer erfaring med livet gjennom det hun har opplevd, og også gjennom sykdommen.

Hun har brukt matematikk for å bringe livet nærmere, men nå bruker hun matematikken for å skape avstand. De sidene ved livet som hun trenger å distansere seg fra, som forholdet til Jakob og sykdommen, der blir matematikken nå middelet hun bruker for å

---

¹⁶ Hveberg 2019:273

skape avstand og gi seg selv det rommet hun trenger for å finne sin egen vei. Det poetiske rommet som hun har søkt, blir nå et litterært rom uten matematiske begrensninger, men hvor hun kan beholde skjønnheten i fraktalene, fordi de kan hjelpe henne videre. Hun oppdager at livet har flere dimensjoner gjennom å bruke andre verktøy enn matematikken.

Det føles som om noe har løsnet der inne. Som om et sceneteppes har gått opp. Og hun ser tydelig hvordan alt har en fraktal struktur. Skriveprosessen hvor de samme temaene dukker opp igjen og igjen, til man endelig gjenkjenner mønstrene og får en erkjennelse. Kjærligheten hvor man gjenfinner de samme egenskapene hos dem man blir glad i, bare med en liten vri.¹⁷

Hun gjenkjenner mønstre, men denne gangen uten den matematiske forankringen, men som mønstre i selve livet. Det blir en mer positiv overføring for henne.

Matematikkens rolle endrer seg gjennom romanen. Det er Rakels utvikling som styrer denne endringen, og dilemmaet som matematikken har vært for henne blir mer avklart når hun tar med seg det vakre i fraktalene, og hun skaper en distanse gjennom de mer økonomiskrettede utregningene.

---

¹⁷ Hveberg 2019:294

Kapittel 3: Rakel og litteraturen.

For Rakel er litteraturen sentral i livet, og hun bruker den på sin vandring gjennom romanen. Litteraturen representerer noe fast i hennes liv, og den gir henne et medium til å hjelpe seg med å formidle sine tanker. Det er samtidig en endring i hennes omgang med litteratur. I delen hvor hun er i et forhold med Jakob, kan det virke som det er hans utvalg som blir det gjeldende, mens i den femte delen hvor hun frigjør seg fra ham, kommer hennes smak i litteratur tydeligere fram. Det er her de sterke kvinneportrettene som inspirerer henne, finnes. I denne delen av oppgaven har jeg valgt å fokusere på Askildsen, Proust, Kjærstad, Mehren, Nedreaas, Undset og Ibsen. Kovalevskaja blir også nevnt fordi Munros novelle «Too much happiness» bruker Kovalevskajas siste ord i tittelen.

Den sterkt utbygde intertekstualiteten kommer til uttrykk flere steder i boken, og gir et inntrykk av Rakel og Jakob som lesende mennesker. Både Rakel og Jakob er opptatt av litteratur, og har mange henvisninger til litterære verk i samtalene sine. Rakel drømmer om å få se bokhyllen hans. «Vis meg hvilke bøker du liker, og jeg skal si deg hvem du er, tenker hun.»¹⁸ Uttrykket er en omskriving av et gammelt ordtak: «Si meg hvem du omgås, og jeg skal si deg hvem du er». Det er passende å bytte ut mennesker med bøker i det ordtaket, i alle fall for Rakel. Ved å gjøre denne utbyggingen får Hveberg fram hvor viktig litteraturen er for Rakel, og hvor viktig intertekstualiteten er.

Gjennom tilbakeblikkene til Rakels oppvekst refererer Hveberg ved flere anledninger til barnesanger, barnevern og gåter. I samsvar med at Rakel vokser opp endres referansene. Hveberg har en snedig måte å bruke titler eller verselinjer i samtalene mellom Rakel og Jakob på. Et eksempel er Jakobs svar til Rakel når hun spør om hva han tenker på etter første gang de har hatt sex. Han svarer: «Heretter følger jeg deg helt hjem»¹⁹ Dette er tittelen på Kjell Askildsens debutbok som kom i 1953. I novellesamlingen er det en novelle med samme tittel som handler om et par som har sex for første gang, hvor gutten deretter vil følge jenten helt hjem. Det er gutten som er hovedpersonen i novellen, og den begynner med at han har en slags krangel med moren. Når han og hun møtes er det tydelig at det er noe mellom dem som er vanskelig for dem, og som er skjult for leseren. Rakel og Jakob har også ting som er vanskelige. Hun kjenner på at hun hadde skuffet foreldrene dersom de hadde visst hvem hun har et forhold til, og for Jakob er det vanskeligheter med at han er gift. Novellen avsluttes med: «-Ja, sier han, -heretter følger jeg deg alltid helt hjem.»²⁰ Alltid rommer en endring i

---

¹⁸ Hveberg 2019:35

¹⁹ Hveberg 2019:78

²⁰ Askildsen 2009:83

deres forhold, slik Rakel tolker tegn i sitt forhold til å skulle romme den endringen hun ønsker skal komme. Hun trenger å leve livet slik hun ønsker uten skamfølelse overfor foreldrene, fordi hun har valgt en gift mann og uten å la den gifte mannen leke med henne slik Jakob gjør.

På sporet av den tapte tid av Marcel Proust blir ofte omtalt som verdens lengste roman. Handlingen lar seg vanskelig oppsummere, men hovedpersonen erindrer det han har opplevd tidligere i livet:

På sporet av den tapte tid er et verk om sin egen tilblivelse, men det er også historien om hvordan Marcel, både tekstens angstfylte hovedperson og virkelighetens forfatter som i et korkisolert soveværelse lå til sengs og skapte historien, trosser tvil og frykt for å kunne forme et verk som utvider ideen om hva en roman er eller kan være.²¹

Proust lot hovedpersonen ha samme navn som seg selv. Hveberg har gitt Rakel et navn som er en omstokking av bokstavene i hennes navn.

Proust lar hovedpersonen Marcel kommentere hvordan barn arver trekk fra foreldrene.

Men fordelingen av gode og slette egenskaper skjer på en så merkverdig måte at av to egenskaper som virker uatskillelige hos den ene av foreldrene, finner man bare den ene hos barnet, og forbundet med den av feilene til den andre av foreldrene som synes mest uforenlig med den.²²

Slik har også Hveberg latt Rakel se på trekkene Kovalevskaja har fra foreldrene, og hvordan det kunne påvirke henne at hun ikke lignet på moren av utseende.

På sporet av den tapte tid er et verk som kommer tilbake til sin egen tilblivelse. Slik lar også Hveberg Rakel fortelle om hvordan hun ønsker å fortelle sin historie. Erindringen setter grensene for det som skal med, men det er hennes subjektive minner som skaper historien. Det Proust kaller erindring, blir hos Hveberg satt inn i en matematisk kontekst og kalt en fraktal struktur. For Rakel er Prousts verk både et uttrykk for det å gripe tiden og bestemme over sitt eget liv, og en inspirasjon i erindringens kunst ved at hun kan fokusere på det hun vil legge vekt på. I *Lysten ved teksten* skriver Barthes:

Proust, det er simpelthen noe som kommer til meg, og ikke noe jeg påkaller; det er ingen «autoritet», men ganske enkelt en *sirkulær erindring*. Og nettopp det er

---

²¹ Haarberg, Selboe, Aarset 2007:440

²² Proust 2014:155

interteksten: umuligheten av å leve utenfor den uendelige teksten – enten denne teksten nå er Proust eller dagsavisen eller fjernsynsskjermen: boken skaper meningen, meningen skaper livet.²³

Sett på denne måten blir Proust mer enn bare en referanse også i *Lene din ensomhet*. Gjennom henvisningene til *På sporet av den tapte tid*, får Hveberg illustrert tiden og litteraturen, samtidig som det også kan være likhetstrekk i hvordan de har skapt hovedpersonen. Det viktigste med Proust i Hvebergs roman er fabulering rundt tittelen og Rakels regning på tiden.

Forfatteren, som Rakel tror hun kunne vært venner med, går igjen flere steder i romanen. Han er alltid nevnt uten navn, men med stor bokstav i Forfatteren.

Rakel er spesielt opptatt av denne forfatteren, og det viser seg at han er yndlingsforfatteren til Jakob også. Han har skrevet en kjærlighetsroman som han anser som sitt beste verk, og skal ha sagt at han skal kysse skoene til den han møter som har lest denne boken. Det er Jakob som forteller dette når han forteller at han har lest boken. I tillegg sammenligner Jakob Rakel med hovedpersonen i åpningsnovellen i debutsamlingen til denne forfatteren. Forfatteren Rakel ønsker å bli venner med, må være Jan Kjørstad. Jan Kjørstad debuterte med novellesamlingen, *Kloden dreier stille rundt*. Åpningsnovellen har en kvinnelig hovedperson som studerer realfag på Blindern. Kjørstad har også skrevet en kjærlighetsroman som heter *Det store eventyret*.

Slik rammefortellingen i eventyrsamlingen Hazar, som Peter Beauvoir leser i *Det store eventyret*, blir en måte å bli kjent med hovedpersonen på, slik blir også bøkene Rakel leser en nøkkel til å forstå henne. Rammefortellingen handler om hvordan kalifen får soldater til å dra rundt med Ado for å finne noen som kan fortelle hvem han er. I alle byer kommer det en person fram og kan fortelle om opplevelser de har hatt sammen med Ado. Disse fortellingene blir skrevet ned og er eventyrene i Hazar.

Det store eventyret handler om Peter Beauvoir som ser en kvinne, Shoshana Moira, på fjernsynet og ønsker å bli kjent med henne. Samtidig er hans reise for å bli kjent med hennes bakgrunn egentlig en reise inn i det norske språket, som han har unnlatt å bruke, og en reise inn i sin egen historie. Rakels måte å komme i kontakt med Jakob på, kan minne om hvordan Peter Beauvoir forsøker å forstå og bli kjent med bakgrunnen til Shoshana Moira, men mens Rakel snakker direkte med Jakob så snakker Peter Beauvoir med alle som har kjent Shoshana Moira. Peter Beauvoir og Rakel deler ønsket om å bli kjent med en person som de er opptatte

---

²³ Barthes 1998:37

av i livet, og de bruker litteraturen som en døråpner til å bli kjent med seg selv og denne personen.

Jakob snakker om at Forfatteren vil legge merke til at Rakel ligner på hovedpersonen i en av hans noveller, og at han vil kunne skrive en bok hvor en person han har diktet opp forfølger ham i livet. I den første novellen i *Kloden dreier sakte rundt* er hovedpersonen en gutt som er interessert i en jente som studerer realfag ved Blindern. Utseendemessig kan både hun og Shoshana Moira ligne på Rakel. Det er dette som gjør at Jakob kommenterer at Forfatteren legger merke til henne når hun støter på ham.

Kjærstads betydning i romanen kommer fram gjennom at Rakel og Jakob leser romaner han har skrevet, og at Rakel ligner på hovedpersonen i en av hans noveller. Det er også en betydning i at Rakel møter ham og at hun hører ham lese fra en av sine bøker på radioen. *Det store eventyret* har en rammefortelling som har visse likhetstrekk med Rakels måte å bli kjent med Jakob på. Gjennom å bruke andre verk, lar Rakel sitt eget liv være rammefortellingen hun belyser gjennom å la referansene illustrere de sidene ved seg selv som hun ønsker skal komme fram, uten at hun lar dem virke som de er hennes.

Romanens tittel er en omskriving av Stein Mehrens dikt «Lene din ensomhet stille mot min». Diktet er trykket i Stein Mehrens bok *Kjærlighetsdikt*.

Selv om tittelen på boken er en omskriving av tittelen på diktet «Lene din ensomhet stille mot min», så er det diktet «Sommeren gikk fort i år» Rakel og Jakob befatter seg med når hun besøker ham hjemme, og endelig får se bokhyllen hans. Hun kommenterer at han har mange diktsamlinger av Stein Mehren. Jakob repliserer at han er yndlingsdikteren hans, og at diktene forandres i de ulike utgivelsene. «Sommeren gikk fort i år» har han i tre ulike varianter. Han liker best den varianten som er utgitt som nummer to, men som var den første han leste. Variant en og tre ligner mer på hverandre. Som de matematikerne de er, vil de sette opp hver sin versjon av diktet. Seks av linjene er like i de tre versjonene, men Rakel regner ut at man likevel kan lage 2592 ulike versjoner.

Deres versjoner er påfallende like, det er bare to linjer som er forskjellige. Jakob har valgt åpningslinjen «Gjenkjennelse, men hvilken?»²⁴ Rakel har valgt «*Lykken er en gjenkjennelse. Men hvilken*»²⁵ Jakob synes hennes linje er mer lukket, at den linjen insisterer på lykken. Rakel mener at det er det som gjør at hun liker den. Bruddet, som diktet handler om, har hatt

---

²⁴ Hveberg 2019:84

²⁵ Hveberg 2019:84

lykke også. Igjen vender Rakel tilbake til gull og gråstein. «At selv om det er mest gråstein, skinner gullet sterkere.»²⁶

Den andre linjen som er forskjellig i deres versjoner er «vugger dem i søvn som barn»²⁷. Den linjen har Jakob valgt. Rakels lyder «vugger dem i søvn som våre barn sammen»²⁸. De er begge enige om at barna er et bilde på lengsler. Jakob vil ha den mer distanserte hvor barn er uspesifisert, mens Rakel har valgt den med våre barn sammen. For Rakel kan det være et bilde på lengselen etter barn sammen med Jakob. Barn blir både et bilde på en lengsel generelt, og et bilde på lengsel etter barn konkret. Hun insisterer på en linje som spesifiserer ønsket hun ikke kan uttale. Barn er hennes lengsel, men det kan hun ikke kommunisere til Jakob som annet enn subtile ord i verselinjer skrevet av en forfatter, men satt sammen av henne.

Mehren dukker opp igjen i romanen sommeren før Jakob har sagt at han skal forlate familien. Han sender henne en melding om at han leser Mehrens kjærlighetsdikt og tenker på henne. Rakel henter fram yndlingsstrofen sin fra diktet «En stor kjærlighet dør aldri» av Mehren, men tenker at hun burde tenke på mørkere strofer, som om hun har en forutelse om at det hun har håpet på slett ikke kommer til å skje, og at Jakob forblir hos konen. De andre strofene som Rakel viser til, er hentet fra Mehrens dikt «Møte». De første strofene gir håp, men de dystre strofene lar henne sette ord på ensomheten hun føler. Ensomheten kommer igjen når Jakob skriver om tittelen på diktet «Lene din ensomhet stille mot min». Rakel reflekterer rundt at han har sagt langsomt i stedet for stille, og om det bare er snakk om en forsnakkelse fra hans side. Hun ser på ordbytte både som en måte for Jakob å vise at tiden går saktere mens de er sammen, og som en slags unnskyldning.

Jakob bruker diktittelen som en forklaring på hva han ville med forholdet til Rakel. Rakel blir en måte for ham å føle seg mindre ensom i ekteskapet på. Langsomt kan også sees på som et uttrykk for prosessen som Jakob står i. Det å skulle forlate en ektefelle er en handling som krever tid og som har ulike aspekter. Rakel er den tålmodige elskerinnen som er utenfor Jakobs indre prosess. Han klarer likevel ikke å komme til en beslutning, og overfører den langsomme prosessen til henne ved at det er hun som må ta beslutningen til slutt. Mehren er en dikter Rakel bruker for å sette ord på de følelsene hun ikke finner utløp for i romanene. Gjennom hans ord får hun sagt hva som er hennes lengsler. Både kjærlighet og kjærlighetssorg finner hun rom for i hans dikt. Mehrens dikt er for henne samtidig knyttet opp

---

²⁶ Hveberg 2019:84

²⁷ Hveberg 2019:85

²⁸ Hveberg 2019:84

til Jakob, fordi det var han som introduserte henne for diktene. Det er likevel ikke vanskelig for henne å bruke Mehrens dikt når de er på vei ut av forholdet. Diktene er knyttet opp til følelsene, og når hun finner seg selv igjen har hun mindre bruk for diktene.

Rakel vender tilbake til ordene Jakob skrev til henne om hennes smak i problemer. Hun ser for seg den unge Rakel som akkurat har ankommet Oslo og som leser Hamsuns *Victoria*, mens nå skammer hun seg og vender seg til en bok av Brené Brown for å finne en definisjon på skam. At Rakel refererer både til Hamsun og Brené Brown på samme side sier noe om kompleksiteten i hennes personlighet. Hun har lest klassikere så vel som samtidslitteratur, her representert ved en forfatter som vanligvis befinner seg i kategorien for selvhjelps litteratur. Det kan virke som Rakel henter inspirasjon like mye fra den typen litteratur som fra klassiske verk, noe som ikke er uvanlig i vår tid. Hun finner en ekvivalens for både kjærligheten og skamfølelsen og slik klarer hun bedre å forstå sine følelser, sette ord på dem og inkorporere dem i sin utvikling. Hun er opptatt av å kunne forstå sitt eget liv, og bruker litteraturen til dette. Hennes utvikling som menneske er også knyttet opp til hva hun leser.

Historien i boken *Av måneskinn gror det ingenting* av Torborg Nedreaas er en kvinnes beretning om sin ulykkelige kjærlighet til en mann ved navn Johannes. Hun blir gravid og tar abort. Johannes skal gifte seg med en annen, men den unge kvinnen blir gravid igjen. Hun utfører selv en abort med en strikkepinne.

Den unge kvinnens historie om kjærligheten til Johannes har mange likhetstrekk med Rakels kjærlighetshistorie. Begge finner de det de tror er den store kjærligheten i ung alder, men deres utkårede velger en annen. Jakob er allerede gift med Lea når han treffer Rakel, mens Johannes gifter seg med Svanhild etter at han har innledet et forhold til den unge kvinnen. Der Rakel er ung og naiv i sin tro på kjærligheten, har Nedreaas sin kvinnelige hovedperson en samfunnskritisk holdning som, siden hun forteller historien år etter den utspilte seg, overskygger kjærligheten hun følte for Johannes. Den unge kvinnen snakker om hvordan skammen alltid blir kvinnes å bære, både om de velger å få barn utenfor ekteskapet, og om de velger mer eller mindre ulovlige metoder for å avbryte svangerskapet.

Rakel bruker tittelen til Nedreaas i sin refleksjon over sitt forhold til Jakob. Hun modifierer den til å gjelde ekte måneskinn, men mener at innbilt måneskinn gir grunnlag for å bygge luftslott. Rakel ser på seg selv og sine mangler i forholdet til Jakob. Hun finner ut at det må være henne det er noe galt med, siden Jakob velger konen. Hun ser at det ikke har med sykdommen å gjøre, fordi han valgte å ikke gå fra konen selv da hun var frisk. Det er der

måneskinnet blir viktig for Rakel, fordi det er sollyset, og ikke måneskinnet, som gir grobunn for vekst i naturen. Hennes forhold i det skjulte kan også sees på som et mørke. Forholdet kan ikke utvikle seg så lenge det holdes skjult. Likevel er det i seg selv hun ser etter mangler. Hun tar hans oppførsel eller manglende besluttsomhet på sine skuldre.

Den unge kvinnen og Rakel har et selvutslettende forhold til mennene i sine liv. De lar disse mennene bestemme de ytre rammene for forholdene, og begge nøyer seg med smuler. Den unge kvinnen blir sviktet på samme måte som Rakel. Johannes velger en annen og Jakob blir hos konen. *Av måneskinn gror det ingenting* handler ikke bare om den unge kvinnes aborter og ulykkelige kjærlighet, men også om hennes tap av selvrespekt. Det er på mange måter den samme problemstillingen som Rakel står i. Hun venter på at Jakob skal velge henne, men det går opp for henne at det er hun selv som må velge vekk Jakob for å komme videre i livet. Sykdommen blir hennes måneskinn. Ingenting kan gro i henne når hun er syk, og for å bli frisk må hun velge seg selv og sette seg selv først i sitt eget liv.

Den unge kvinnen forteller om morgenen hun gikk hjem etter første gang de hadde hatt samleie. På samme måte som Rakel fikk høre av Jakob at det kunne gjøre vondt første gang, så kjenner den unge kvinnen på denne følelsen av å ha opplevd den typen fysisk kjærlighet. Den unge kvinnen og Johannes måtte holde sitt forhold skjult fra folkesnakket, slik også Rakel og Jakob holder sitt skjult fordi han er gift. Johannes sier til den unge kvinnen «Nå slipper jeg deg aldri mer.»²⁹

Johannes er den som styrer forholdet. Det er han som legger premissene for når og hvor de skal møtes. Dette er en likhet med Jakob, som skyver Rakel fra seg når hun begynner å komme med ønsker for deres forhold. I likhet med Rakel har den unge kvinnen en annen mann som hun har en relasjon til. Rakel har brevvennen sin, David, som sender henne utkast til tankenøtter og som hun ønsker å møte. Den unge kvinnen har en tilsvarende relasjon til organisten Morck. Til ham kan hun fortelle sine innerste tanker og dele sine hemmeligheter, på samme måte som Rakel gjør i sine e-poster til David. Morck tar livet sitt rett etter at han har spilt en siste gang i kirken med den unge kvinnen som en av tilhørerne. Rakel og den unge kvinnen har begge en lengsel de håper kjærligheten er svaret på, men i stedet blir de sviktet. Sviket binder dem sammen. For Rakel betyr Nedreaas en slags frigjøring fordi hun kan bruke den unge kvinnen som eksempel.

---

²⁹ Nedreaas 1981:71

Når Rakel drømmer om at boken hennes blir anmeldt, har hun en referanse til Kristin Lavransdatter: «Det vakreste kvinneportrettet siden Kristin Lavransdatter»³⁰ Senere vender hun tilbake til Sigrid Undset: «*Men menneskenes hjerter forandres aldeles intet i alle dager.*»³¹ Dette var noe Sigrid Undset skrev i 1915 om forskjellen mellom lysten og plikten. På mange måter handler *Kristin Lavransdatter* om forskjellen på plikt og lyst og dette så Sigrid Undset på som noe allmenngyldig:

Slik er verket satt sammen, med symboler, bilder og minnelser som stadig kretser om hovedtematikken: lysten og egenviljen på den ene siden, plikten og Guds lov på den andre. – For Undset var denne tematikken tidløs og allmenngyldig.³²

Kristin Lavransdatter handler om Kristin, om hvordan hennes valg får konsekvenser for hele hennes liv og forholdet til familien, men også om hvordan samfunnet opplever hennes valg og hvor ødeleggende kjærligheten kan være. Undset blir et ideal å strekke seg etter for Rakel. Hvis hun kan bli sammenlignet med Undset, vil det være hennes største bedrift. Rakel bruker ikke *Kristin Lavransdatter* på samme måte som hun bruker *Av måneskinn gror det ingenting*. Rakel vil sammenlignes med forfatteren Undset, men hun bruker tematikken i Nedreaas sin bok.

Tematikken i mange av bøkene Rakel velger å snakke om er kjærlighet. Hun har et ønske om å oppleve kjærlighet, og søker støtte i litteraturen. Litteraturen får en betydning som går utover referansene til ulike verk. Hun lar seg inspirere til å finne sin egen vei. Nora og Nedreaas' unge kvinne er eksempler på kvinner som måtte ta utradisjonelle valg, og sørge for sin egen utvikling som mennesker. Begge de unge kvinnene i *Av måneskinn gror det ingenting* og *Kristin Lavransdatter* står for livet de velger. De opplever motgang, men har en indre motivasjon til å leve sitt liv slik de ønsker. Denne styrken ønsker Rakel å finne, og den blir mer påfallende når hun blir syk. Kovalevskaja er et annet sterkt portrett. Hun var en kvinne som valgte å gå sine egne veier, og tok de valgene hun måtte for å komme dit hun ville. Litteraturen om Kovalevskaja blir et portrett av en sterk kvinne som Rakel lar seg inspirere av.

---

³⁰ Hveberg 2019:185

³¹ Hveberg 2019:275

³² Dahl 1984:336

Det er to referanser til *Et dukkehjem* av Henrik Ibsen i *Lene din ensomhet*. Den første kommer da Jakob hjelper Rakel med *På sporet av den tapte tid*-bøkene i studentbokhandelen. Rakel snakker om at det er tolv bind av bøkene, noe som viser at det er den første oversettelsen av bøkene hun vil kjøpe. *På sporet av den tapte tid* kom i en ny, revidert utgave i 2013 og da bestod verket av syv bind.

Jakob uttaler at disse bøkene er vidunderlige. Ved å bruke det vidunderlige som utgangspunkt for å snakke om Ibsens Nora, blir fokuset på ordet og det får en annen aktualitet. Rakel minnes at hun ble kvalm under lesningen av *Et dukkehjem* på skolen da Nora sa «det vidunderlige» til Helmer. Siden kommer hun tilbake til det. «*Det vidunderlige*. Dette ordet hun trodde var altfor stort. Nora ventet også i åtte år.»³³ Ibsens Nora skjulte i åtte år for sin mann at hun hadde lånt penger og forfalsket farens underskrift på gjeldsbrevet. Det vidunderlige skulle være at Helmer tilgav henne og så offeret hun hadde gjort, men Helmer vendte seg istedenfor mot henne og brukte gjelden til å vise at hun var et dårlig menneske, et menneske uten forstand. Det vidunderlige framstilles som det at Helmer tar på seg skylden for hennes gjeld og underskriftforfalskning, men det vidunderlige er egentlig Noras mulighet til å være et fritt menneske, og ikke bli sett på som en eiendel av sin mann. Rakel sammenligner det med en forvandling fra gull til gråstein. På samme måte opplever Rakel en lignende forvandling hos Jakob. Han har lovet henne gull, men det framstår som gråstein når han velger å bli hos konen likevel. Det vidunderlige Nora lengtet etter, ifølge Rakel, var å føle seg skyldfri og uten skam. Det er det samme Rakel lengter etter. Hun vil ha et helt liv med Jakob uten skyld og skam. Nora har ofret alt for at Helmer skulle bli frisk. Rakel har ofret sin ungdom, og egentlig sin helse, for Jakob. Hun får ikke livet hun har sett for seg, og må, i likhet med Nora, finne sin egen vei og sin egen verdi. Selv om Rakel har et ønske om å leve livet sitt sammen med Jakob, er det gjennom frigjøringen fra forholdet sitt til ham, at hun finner sin egen verdi og klarer å leve livet sitt i tråd med sine idealer. Hun blir, som Nora, fri når hun finner ut hva som er viktig for henne, og hva som skal til for å leve et liv på den måten hun ønsker å leve. Den andre referansen er når Rakel ser styrken i Nora og bruker denne som en hjelp på sin egen vei ut av sykdommen, og forholdet til Jakob.

I *Et dukkehjem* er det fru Lindes offer som egentlig setter Nora fri. Fru Linde er venninnen som oppsøker saksfører Krogstad for å snakke med ham og som innleder et forhold til ham. I *Lene din ensomhet* blir Leas offer det som til sist setter Rakel fri. At Lea velger å bli hos mannen, til tross for at han har vært utro, er først ødeleggende for Rakel fordi det ikke er

---

³³ Hveberg 2019:196

slik hun har sett for seg at forholdet skulle ende. Siden blir det frigjørende fordi hun, ved å miste Jakob, kan komme seg videre i livet, og føle at hun lever i tråd med sine verdier. Både Rakel og Nora settes fri når de forlater mennene de er i et forhold til. Helmers påtagelige oppførsel overfor Nora ved å kalle henne lerkefugl og uttrykke at hun er satt i bur, minner om Jakobs oppførsel overfor Rakel. Hun kan også bare bevege seg innenfor rammene han setter på deres forhold, hvis ikke så vil han bryte med henne.

Helmer behandler Nora som et uforstandig barn som ikke har skjønt noe i verden. Jakob behandler Rakel som et barn i den forstand at han vil oppdra henne til å passe inn i rammene, eller buret, han kan tilby henne. Rakel og Nora framtrer som uten rett til å bestemme i sine egne liv. Det er andre som forteller dem hvordan de skal leve, oppføre seg og hva de skal mene.

Don H. Kennedy, forfatter av biografien *Little Sparrow Portrait of Sophia Kovalevsky*, skriver at Ibsen mente at den feminine siden av likestilling ikke var blitt tilstrekkelig portrettert, og at det var grunnen til at han skrev *Et dukkehjem*. Han viste senere i *Gjengangere* hva som skjer når en kvinne, i motsetning til Nora, velger å bli i ekteskapet. «At first the message of these and other Ibsen plays met with hostility, but nevertheless exerted a wide influence and won Sophia's approval.»³⁴ Kovalevskaja var opptatt av kvinners rettigheter og gjorde mye både for enkeltindivider og for kvinners muligheter generelt gjennom å være et forbilde.

Uttrykket «det vidunderlige» knytter *På sporet av den tapte tid* og Nora sammen fordi Jakob bruker det uttrykket om Prousts roman. Samtidig er det vidunderlige et bilde på det Nora ønsker at skal skje. Tiden spiller imidlertid en rolle også der. Noras tapte tid kan ses på som tiden hun har med mannen når hun må skjule det hun har gjort. Å bli fri innebærer for Rakel å bli frisk og komme seg videre uten Jakob, for Nora innebærer det å forlate mannen.

«For mye lykke» var Kovalevskajas siste ord før hun døde. Kennedy forteller dette i *Little Sparrow*. Munro har skrevet novellen «For mye lykke», og lar Kovalevskajas liv komme fram som erindringer på hennes reise fra Frankrike til Stockholm. I novellen blir store deler av Kovalevskajas liv oppsummert. Munro får fram flere viktige hendelser på denne måten. Sykdommen som tok livet av henne, var et resultat av den strabasiøse reisen tilbake til Stockholm, men under obduksjonen ble det oppdaget at hjertet hennes var utslitt. For mye lykke virker som en pretensiøs uttalelse fra en kvinne som hadde måttet kjempe for å studere,

---

³⁴ Kennedy 1983:265

for å ta sin doktorgrad, for å få sin stilling, og som hadde mistet sin søster til sykdom og sin ektemann til selvmord. Samtidig kan denne uttalelsen si noe om det hun faktisk oppnådde. Hun fikk sin doktorgrad, og ble den første kvinnelige professor i matematikk. Hun gjorde en forskjell for mange av menneskene rundt seg. Hun ble kjent med mange av de mest innflytelsesrike personene på ulike områder i sin samtid. På det personlige plan hadde hun sin datter, og hun var forelsket. Rakel leser novellen av Munro, når hun får boken *Too much happiness* av Jakob. Rakel leser også *Tess of the D'Urbervilles* om igjen. Rakel legger merke til sammenfallet i ordene til Tess og Kovalevskaja, at dette var for mye lykke. Det blir noe poetisk over Kovalevskajas siste ord når Rakel sammenligner dem på denne måten.

Litteraturen presenterer ikke det samme dilemmaet som matematikken for Rakel. Hun henter inspirasjon fra litteraturen hun leser, men selv om en del av forfatterne, som Mehren, blir introdusert for henne av Jakob, så er det ikke den samme ambivalensen som med matematikken. Forfatteren, Kjørstad, er en forfatter hun likte bøkene til før hun traff Jakob, men uten å vite hvem han var.

Det kan være faremomenter ved å se sitt liv i lys av litteraturen, som å bli for oppslukt av den, men Rakel bruker forfattere som Nedreaas og Ibsen til å reflektere rundt dilemmaet hun står i. Hun bruker den unge kvinnen og Nora som støtte for sitt valg, og som en måte å se at det vil gå bra med henne uten Jakob.

Kapittel 4: Tid.

I dette kapittelet har jeg satt søkelys på tid. Rakel forholder seg til tid på en filosofisk og en matematisk måte. Hun er konkret når hun regner på tiden, og mer filosoferende når hun tenker på tiden som konsept. Tid er et abstrakt fenomen som hjelper oss å strukturere dagen ved at vi har tidspunkter å forholde oss til for eksempel ved undervisning. Året er en annen inndeling som markerer tiden. Tidsregningen som benyttes i Norge er knyttet opp til den kristne kulturarven. År 0 er det året man antok at Jesus ble født. Årene får tall etterfulgt av før eller etter Kristi fødsel. Nå blir det ofte erstattet av før eller etter vår tidsregning.

På sporet av den tapte tid er en tittel som fungerer som et gjennomgangstema for Rakel. Utrekningene endrer form etter at hun blir syk. Før sykdommen er hennes utregninger knyttet til tiden hun har sammen med Jakob, men etter sykdommen begynner hun å regne på hvor mye effektiv tid hun har igjen i livet. Dette er en måte for henne å ordne kaoset hun føler hun lever oppi når hun må forholde seg til sykdommen.

Rakel begynner en ny tidsregning fire år etter at hun møter Jakob. Tidsregningen framstår som hennes forsøk på å knytte Jakob til seg. Han blir så viktig i hennes liv at det er der hun vil hente formen fra. Hun kaller den JK etter Jakob Krogstad. Hun er født 19f.JK noe hun liker fordi 19 er lykketallet hennes. Hun lar deres første møte i kantinen da Jakob ble imponert over hennes løsning av tankenøtten om trollmannen og lærlingene være begynnelsen. Rakel har støtt på et problem som gjør at hun overvinnes sjenertheten sin og tør å snakke med Jakob i kantinen. Hun får så et brev fra ham hvor han skriver: «*Kjære Rakel – du har god smak i problemer! Spørsmålet ditt dreier seg om et berømt klassisk problem, som det ikke finnes noen enkel løsning på, men jeg legger ved en artikkel du kan lese.*»³⁵

Rakels problem dreier seg om å regne antall muligheter man kan fordele like kuler i like beholdere på. Hun bruker sannsynlighetsregningen fra forelesningene og jobber videre med den. Slik kommer hun fram til at hun ikke vet hvordan hun kan regne ut mulighetene for fordeling av like kuler i like beholdere. Sannsynlighetsregning representerer en orden for Rakel. Det å kunne regne ut muligheter for forskjellige utfall, er for henne et verktøy i møtet med verden. Kaoset de like kulene i like beholdere skaper i henne, er samtidig det som driver henne til å tørre å snakke med Jakob. Hennes søken etter orden overvinnes sjenertheten hennes.

Hun har merkehendelser for alle årene som har gått så langt etter tidsregningen e. JK.

---

³⁵ Hveberg 2019:34

Det første året traff hun Jakob i studentbokhandelen da hun ville kjøpe *På sporet av den tapte tid*. Allerede tidlig i tidsregningen får hun et hint om at dette er tapt tid for henne. Jakob dukker opp og tilbyr seg å hjelpe henne å bære mens hun står og teller hvilke eksemplarer det er flest av. Hun vil kjøpe dem det er færrest av først, og satse på at det er igjen av de andre når hun kommer tilbake. Det at hun ikke klarer å bære med seg alle bøkene på en gang, bringer fram en følelse av kaos i Rakel. Jakob tilbyr seg å hjelpe henne å bære, og tilbyr en form på problemet hennes slik at hun kan få med seg alle bøkene på en gang. Hun bruker telling, men ved å inkorporere det nye som sannsynlighetsregning representerer.

I år to lar hun hendelsen være foredraget sitt om det gylne snitt. Det gylne snitt er et delingsforhold som er brukt siden antikken og som forekommer i naturen, og som sier noe om forholdet mellom de ulike delene av en helhet. Rakel bruker deling av et linjestykke som eksempel. «Forholdet mellom den lengste delen og den korteste delen skal være like stort som forholdet mellom hele linjestykket og den lengste delen.»³⁶ Hun tar generalprøven av foredraget foran Jakob. Han svarer at han «får visst slutte å kalle deg *jenta med de gylne øynene*»³⁷ Heretter vil han kalle henne «*jenta med det gylne snitt*».³⁸ «Jenta med de gylne øynene» er navnet på et bilde av Charles Demuth fra 1916. Hun ser på det gylne snitt fra et matematisk perspektiv. Det er ikke det estetiske i det gylne snittet hun er opptatt av, men det matematiske.

Det tredje året er hendelsen kurset hun tar i topologi. Topologi er et felt i matematikken som hører inn under geometrien.

År fire begynner hun å studere fraktaler som hun vil skrive hovedfagsoppgaven om. Fraktaler er viktige for Rakel både fordi hun skriver hovedfagsoppgaven sin på det feltet, men også fordi fraktalene er noe som hjelper henne å forstå livet sitt og situasjonene hun kommer opp i, og egenligheten dem imellom.

Ved å la Jakob være utgangspunktet for en ny tidsregning får Rakel fram hvor altoppslukende denne forelskelsen er for henne. Å starte nye tidsregninger er noe som først og fremst forbindes med religioner. De store verdensreligionene har sine egne tidsregninger basert på merkehendelser som markerer oppstarten for den nye religionen. Rakel lar likevel ikke Jakobs fødselsår være utgangspunktet for hennes tidsregning, slik for eksempel kristendommen lar Jesu fødsel være oppstarten. Hun tar utgangspunktet i når hun møtte ham

---

³⁶ Hveberg 2019:49

³⁷ Hveberg 2019:49

³⁸ Hveberg 2019:49

og slik tillegger hun sitt møte med ham størst fokus. Utgangspunktet for at hun ville møte ham var en artikkel han hadde skrevet, men det er deres møte hun tillegger betydning.

Det er ikke bare gjennom tidsregningen at Rakel lar Jakob være senter for hennes tidsforståelse. Hun regner på antall timer hun får med Jakob sammenlignet med antall timer Lea får med ham. Hun regner ut at Lea får 100 timer med Jakob på en uke, samtidig som hun kanskje bare får 5. Hennes tid med Jakob på ett år vil tilsvare Leas tid med ham på en uke. Igjen kommer hun inn på at dette skal endre seg etter åtte år. «Men etter åtte år vil alt bli annerledes. Da skal de være sammen for alltid. Dessuten kan tid vektes. En time med Jakob er verdt minst tjue timer uten ham.»³⁹ Ved å vekte tid på denne måten får hun tillagt sin tid med Jakob samme betydning som Leas tid med mannen. I hennes øyne får hun da større viktighet i hans liv.

Denne måten å spare på er noe hun har med seg fra barndommen. Hun sparte på alt og nå sparer hun på tiden med Jakob. Selv om det er Rakels oppfatning av tiden hun får med Jakob, ligger det mellom linjene et hint om at hun er en elskerinne. Hun setter seg slik at hun kan se når han slukker lyset på kontoret. Hun sjekker deretter heisen, og hvis den ikke går til hans etasje så vet hun at han tar trappen. Hun kan da møte ham i trappeoppgangen, eller møte ham på vei til t-banen. Rakel forteller ikke om Jakobs reaksjon i disse møtene, men implisitt kommer det fram at det er Jakob som styrer hvor og når de skal møtes. Rakel kan bare styre disse tilfeldige møtene, og selv dem må hun sørge for at ikke blir for ofte. Jakob representerer en orden i hennes liv som hun dras mot. Hans rutiner blir en form når hun føler at det er kaos i deres forhold. Kaoset har med hennes egen følelse av å ikke kunne bestemme rammene for deres forhold å gjøre. Hun kjenner hans rutiner og kan føle et eierskap til hans form i hverdagen gjennom denne kunnskapen. Her praktiserer hun også en form for sannsynlighetsregning, ved å la tilfeldige møter opptre i varierende forekomst og på en usystematisk måte.

Hennes måte å regne på tiden, og ikke minst spare på den, endrer seg da hun må reise hjem til den blå byen på grunn av sykdommen hun har. Nå handler det ikke lengre om Jakob, om å spare tid eller utnytte den på best mulig måte. Det er en annen tilnærming til tiden i disse regnestykkene som hun har tre av. Hun føler hun burde få fradrag for tiden som hun ikke har krefter til å fylle. Når hun er 35, har hun vært syk i ti år og kapasiteten hennes har vært 20%. Hun regner ut at det hun har klart å gjøre på de ti årene egentlig bare tilsvarer 2 år, og at hennes nye alder da burde være 27 år. Med dette regnestykket er det 15 kalenderår igjen til

---

³⁹ Hveberg 2019:105

hun fyller 30. Rakel har et snev av galgenhumor når hun konstaterer at dette regnestykket nok ikke holder som argument for Forfatterforeningens litterære råd, og at hun derfor ikke vil vinne Tarjei Vesaas' debutantpris. Eggstokkene hennes godtar nok heller ikke argumentet. Når eggstokkene er tomme, er det for sent. Galgenhumoren er en form for overlevelsestrategi, og dekker over det faktum at hun gjennom sykdomsperioden har tapt tid som hun ikke kan få igjen, fordi enkelte ting kommer med en aldersgrense i en eller annen form. Å vinne Vesaas' debutantpris kan bare gjøres før hun fyller 30 år uansett hvor stor eller liten arbeidskapasitet hun har. Kroppens evne til å reprodusere seg har også en slags aldersgrense for kvinner. Når hun ikke har flere egg igjen, så kan hun ikke få barn.

Litt senere setter Rakel opp et mer klinisk regnestykke hvor hun omtaler seg selv som pasienten. Her estimerer hun arbeidskapasiteten til 90 minutter, hvor 80 av dem er bundet opp til nødvendige gjøremål som spising og personlig hygiene. Hun har en merknad som handler om hvordan hun kan få frigjort mer tid, en post som heter øvrige kontobevegelser. Den sier noe om overføring av restsaldo til oppsparing til utskielser som legebesøk eller møter med NAV. Regnestykket avsluttes med en advarsel om konsekvensene ved å overtrekke saldoen. Dette beskriver et liv nærmest som om det skulle være en post på et budsjett. Som i et budsjett, så skal inntekter og utgifter stemme overens, man definerer hva et eventuelt overskudd skal gå til, og det kommer en advarsel om hva som skjer hvis budsjettet ikke går i balanse. Avstanden hun skaper gjennom å omtale seg selv som pasienten kan vitne om både en sårhet og en trøstesløshet overfor situasjonen som er hennes liv. Advarselen vitner om en oppgitthet: «**Advarsel:** overtrekkes saldoen, betales et overtrekksgebyr på to sengeliggende uker per time.»⁴⁰ Rakel må være nøye med sin disposisjon av tiden, fordi straffen er hard om hun bryter vilkårene.

Sårheten kommer til syne i bruk av ordet pasienten. Hun er ikke lenger Rakel, men kunne vært en hvilken som helst person som har inngått denne avtalen som sykdommen har krevd av henne, og har mistet sin egen identitet i oppsettet. Det kliniske regnestykket fungerer som en orden i en tilværelse preget av kaos. Hun distanserer seg fra sin egen tilværelse ved å kalle seg pasienten, samtidig distanserer hun seg fra kaoset. Å være så hjelpeløs er en tilværelse hun ikke ønsker, men hun strever etter å finne en form som kan hjelpe henne ut av sykdommen.

Det siste regnestykket minner om det første, men er mer pessimistisk. Rakel setter sin egen oppegående tid til 4%, og regner ut at dersom hun lever i 50 år til vil hun ha to

---

⁴⁰ Hveberg 2019:228

oppegående år og 48 sengeliggende igjen. Prosentregningen gir henne et konkret tall for sin egen arbeidskapasitet. Det matematiske språket er et verktøy for henne til å måle hvor mye hun kan orke, og gir henne et tall å forholde seg til. 4% er en lav prosent i arbeidskapasitet, den virker enda lavere når den omgjøres til år. På den ene siden kan det gi henne en følelse av orden, men på den andre kan tallet også bringe fram kaosfølelsen i henne, gjennom å bidra til en følelse av at hun ikke får utrettet de tingene som hun ønsker å klare i livet sitt.

Det andre regnestykket er som et brudd mellom det første og det siste. De to fokuserer på tall og en utregning av arbeidskapasitet, mens det andre mer har form som en økonomisk avtale. Gjennom regnestykkene setter Rakel ord på sin egen hjelpeløshet. Hun bruker sitt verktøy, matematikken, til å ordne kaoset som sykdommen forårsaker i livet hennes. Utregningene er konkrete og gir henne tall på hvor mye hun kan få utrettet. Det blir ikke uttalt i boken hva som feiler Rakel, men de diffuse symptomene og mangel på energi kan minne om en form for ME. Rakel gjør mye for å bli frisk, men den store endringen kommer da hun møter Hilde og ser sitt liv utenfra. Hun lar ikke lenger Jakob være den livet hennes dreier rundt. For noen mennesker er veien ut av en sykdom av den typen som stjeler så mange år av Rakels liv, nettopp gjennom å ta et oppgjør med den eller de som har tråkket over deres grenser. Kroppen til Rakel har reagert på situasjonen hun har levd i, forholdet til Jakob har gjort henne syk. Gjennom tidsregnestykkene får Rakel klargjort sitt eget kaos. Denne måten å bruke matematikken på er ny for henne. Den får et praktisk utgangspunkt som hjelper henne å ankre seg i verden og gi kaoset hun føler en form. Disse regnestykkene gir henne en orden som hjelper henne å manøvrere i det nye kaoset. Hjelpeløsheten hun føler overfor sykdommen blir mindre lammende når hun kan møte den med et språk hun mestrer. De matematiske tidsregnestykkene blir et hjelpemiddel hun kan bruke for å ta igjen en del av sin egen hverdag.

På sporet av den tapte tid kommer inn igjen i Rakels liv da hun møter forfatteren Hilde. «Hilde, som har lest *På sporet av den tapte tid* for å finne ut hvordan Proust får tiden til å gå langsommere. Hilde, som er den andre personen hun har møtt i sitt liv som besjeler epsilon.»⁴¹

Om Hilde fant ut hvordan Proust fikk tiden til å gå saktere, vites ikke, men for Rakel er ikke lenger den tapte tiden den hun ikke har med Jakob, men den hun har mistet som følge av sykdommen. Hun er på vei vekk fra forholdet til Jakob og har begynt å få igjen tiden sin på den måten at hun har kapasitet til å gjøre dagligdagse gjøremål og leve livet slik hun levde før sykdommen.

---

⁴¹ Hveberg 2019:283

Epsilon er den femte bokstaven i det greske alfabetet og i matematikken kjennetegner den et meget lite, positivt tall. Jakob er den første personen som besjeler epsilon da han under en forelesning snakker om stakkars lille epsilon og det eneste epsilon hersker over er delta som er enda mindre. Besjelingen av epsilon som Hilde gjør blir ikke utdypet videre enn det som sies i setningen over. Det kan være at Hilde er et pseudonym i *Lene din ensomhet* for forfatteren Kjersti Annesdatter Skomsvold. Hun debuterte i 2009 med boken *Jo fortære jeg går, jo mindre er jeg*. I romanen heter en av karakterene Epsilon.

For Rakel slutter historien med at hun må vende seg bort fra den hun elsker, Jakob. Hun ramser opp flere deler av kroppen fordi hele kroppen må få beskjed om at den må vende seg bort, det holder ikke med hjertet.

Å vite dette. Uten han har jeg ingen. Uten ham er jeg ingen. For uten ham vet jeg ikke hvem jeg er. Og likevel tvinge seg lenger bort. Ryggmargen, lillehjernen – ja, hele sentralnervesystemet – må lyde det ene: Vi skal videre. Og se dere aldri tilbake.⁴²

På den måten kan Rakel komme videre.

Selv om Rakel er opptatt av tid, regner på den og lager sin egen tidsregning, er hun lite opptatt av tid når hun holder på med matematikk. Hun regner ut Slangelemmaet på tid, og gjennomfører det på under femten minutter. Jakob er tilskuer til den oppvisningen, og Rakel merker seg hvordan han suges inn i hennes forestilling som om hun skulle ha framført en ballettoppvisning eller et musikkstykke.

Kovalevskaja var heller ikke opptatt av tid når hun holdt på med matematikk. Hun blir beskrevet som en person som er opptatt av å løse problemene hun støter på i matematikken, og at dette er altoppslukende for henne.

De har begge en poetisk tilnærming til det å jobbe med matematiske problemer. På samme måte som Rakel overrasker Jakob da hun løser Slangelemmaet, overrasker Kovalevskaja sin mentor, Weierstrass, i sin måte å løse de matematiske oppgavene på som han gir henne før hun blir hans elev.

Når Rakel ønsker å spole tilbake til tiden før hun møtte Jakob, har hun en filosofisk tilnærming til tid. Hun viser til en samtale hun hadde med fantasivennen David da hun var liten, om at julemorgen og påskemorgen kommer etter julaften og påskeaften, og at det viser at tiden går baklengs to ganger i året. Hun vil gjerne at tid, i likhet med rom, kan utfolde seg

---

⁴² Hveberg 2019:299

mer. Ønsket om å spole tiden tilbake til før hun møtte Jakob, viser påvirkningen Jakob har hatt på henne og at hun kanskje ikke bare ser på den som positiv.

Et sted blir det beskrevet at Jakob sender henne en lenke til en tegneserie. Den heter Angular Momentum. Hun beskriver tegningen og hva som står i snakkeboblene. Jenten på tegningen svarer på spørsmålet om hva hun gjør når hun spinner rundt: «Snurrer mot klokka, hver rotasjon stjeler vinkelmomentet fra planeten, sakner dens rotasjon ørlite grann, forlenger natten, skyver morgenen tilbake, slik at jeg kan få litt mer tid her, hos deg.»⁴³ Det er slik Rakel har sett på tiden med Jakob, hun har ønsket å spare på den og dra den ut, men når hun vender seg bort fra ham, blir tiden med ham uvesentlig, og tiden alene blir den viktige.

Tanken på å kunne påvirke tiden vender stadig tilbake hos Rakel. Tiden er en del av den fraktale strukturen som romanen innehar. Selv om man forsøker å påvirke tiden, vil den være lik seg selv uavhengig av skalering. Objektivt sett er tiden ordnet i sekunder, minutter, timer, døgn og så videre, men subjektivt kan opplevelsen av en gitt tidsperiode variere. Tid kan f.eks. oppleves som at den «står stille» eller at den «løper av gårde».

Moren til Rakel er buddhist og buddhismen har en syklisk tidsoppfatning, mens Rakel er oppvokst med en lineær tidsforståelse. En lineær tidsforståelse vil si at man blir født og så avsluttes det når man dør. Tiden har en begynnelse, og skal lede fram mot en slutt eller dommedag. I en syklisk tidsforståelse gjenfødtes man i en evig sirkel. Målet for buddhistene er frigjøring fra gjenfødelsens sirkel. Rakel vil gjerne gi tiden flere dimensjoner, som rommet. «Hvorfor skal ikke tiden få boltre seg like fritt som rommet? Hvis tiden hadde hatt flere dimensjoner, kunne den gått forlengs og baklengs på samme tid. En sirkelbevegelse hvor tiden stadig vender tilbake til utgangspunktet.»⁴⁴ På den måten kunne man gitt seg selv råd når man kommer forbi igjen, litt klokere og litt eldre. Det aspektet i tidsforståelsen kan minne om en fraktal forståelse. Hun vil kunne gi seg selv råd, og slik forstørre opp fraktalen som situasjonen representerer. Slik kan hun ordne sin egen tid.

Det å kunne påvirke tiden er et ønske Rakel fremmer på ulike måter. Hun ønsker å snu tiden og hun regner på tiden hun har igjen. Hele veien er den tapte tiden et bakteppe for hennes forståelse av tid. Tid er et konstruert begrep som man ikke kan påvirke, men Rakel ønsker å kunne endre på hvordan tiden går, og kunne fylle den med det hun ønsker å fylle dagene med. Proust blir et gjennomgangstema for hvordan hun forsøker å oppspore den tapte tiden. Rakel forsøker å temme tiden gjennom å analysere den. Hun bruker matematiske utregninger for å bestemme sin egen arbeidskapasitet. Omregningene av tid i prosent gir

---

⁴³ Hveberg 2019:127

⁴⁴ Hveberg 2019:97

henne en form for orden. Hun bruker matematikk for å få et konkret tall i en hverdag som føles kaotisk, fordi hun ikke kan leve livet på den måten som hun ønsker. Reinkarnasjonen representerer også en tidsforståelse som Rakel lar komme fram.

Rakel tar igjen tiden sin ved å feste sine opplevelser til papiret og får brukt sitt matematiske språk gjennom å gi romanen den fraktale strukturen hun drømmer om. Marcel Proust prøvde å fange øyeblikket i sin roman *På sporet av den tapte tid*. Hans beskrivelser av vidunderlige ting som skjedde, hvor trivielle de enn kunne virke, var et forsøk på å gjenskape den tapte tiden. Hveberg lar Rakel prøve å gjenskape tapte øyeblikk ved å la henne ønske å skrive en roman med det hun kaller en fraktal struktur, men som kan sees på som en måte å belyse tapte øyeblikk på. Rakel vrir på dem og blåser dem opp, der Proust ville gjenskape dem slik de kom til ham i erindringen. Metoden er lignende. Det handler om å gjenskape øyeblikk slik de kommer til en i erindringen. Proust skrev om sitt eget liv. Rakel er en person som er oppdiktet, men Hveberg lar henne forsøke å gjenskape øyeblikkene slik Rakel kan ha opplevd dem og erindret dem.

Tid er en inndeling av dagene våre som er en innarbeidet del av kulturen. Likevel rommer sekundene og minuttene et annet tallsystem enn 10-tallssystemet som brukes til det meste annet. Sekunder og minutter har base i 60-tallssystemet siden det er 60 sekunder i et minutt og 60 minutter i en time. Det matematiske aspektet ved Rakels utregninger er et uttrykk for hennes trang til å systematisere, og gir henne orden.

Den matematiske siden av tiden gir Rakel noe konkret å forholde seg til, og hjelper henne på veien til å frigjøre seg fra Jakob.

Kapittel 5: Rakel og Kovalevskaja.

Kovalevskaja blir introdusert allerede på første side i romanen, når Rakel har ankommet Oslo. Rakel går i gangene på matematisk institutt for å finne ut hvem Jakob er, fordi hun har lest en artikkel han har skrevet om Kovalevskaja. Hardy skriver i *A Mathematician's Apology*:

It is a melancholy experience for a professional mathematician to find himself writing about mathematics. The function of a mathematician is to do something, to prove new theorems, to add to mathematics, and not to talk about what he or other mathematicians have done.⁴⁵

Hveberg har ikke fulgt det rådet helt i *Lene din ensomhet*. Hun har brukt romanen til å formidle kunnskap om en matematiker som ikke har fått den anerkjennelsen hun burde fått. Hun levendegjør Kovalevskaja i Rakels utforskning av livet hennes.

Informasjon om Kovalevskajas liv er vanskelig tilgjengelig. De fire forfatterne, Alice Munro, Ingeborg Møller, Nina Arkina og Don H. Kennedy, formidler på hver sin måte historien om hennes liv.

Det er mennesket Kovalevskaja, og ikke matematikken, som er temaet i «Too much happiness» av Munro.

«For mye lykke» tar utgangspunkt i Kovalevskajas siste dager og har lange tilbakeblikk til tidligere epoker av livet hennes. Munro skriver om hennes forhold til sin mann og deres barn, men også om hvordan hun endte opp med Weierstrass som veileder. Hennes siste tid rommer en reise fra Frankrike tilbake til Sverige, en ulykkelig kjærlighet og et siste møte med Weierstrass.

Ingeborg Møller har viet et kapittel til Kovalevskaja i boken *Fem menneskeskjebner*. Møller skriver om viktige hendelser i Kovalevskajas liv uten å gå inn i detaljene. Hun skriver om oppvekst, vennskapet med Dostojevskij, giftemål, studier og hvordan livet hennes ble som voksen. De mest sentrale begivenhetene er kommet med.

Nina Arkina har skrevet en bok om Kovalevskaja med tittelen *Geni og kvinne*, dette er en biografisk roman om Kovalevskajas liv. Arkina skriver selv i etterskriften: «Personene i denne boken er alle forankret i sine faktiske livsløp, mens atmosfæren og samtalene er diktning.»⁴⁶ Hun skriver at kildene hennes blant annet er Kovalevskajas egne skjønnlitterære bøker og Anne Charlotte Lefflers bok om Kovalevskajas liv. Kovalevskaja har utgitt to

---

⁴⁵ Hardy 2005:1

⁴⁶ Arkina 1967:148

skjønnlitterære bøker; *Liv i Russland: Søstrene Rajevskji og Vera Vorontsov*. I disse romanene har hun hentet inspirasjon fra sin egen oppvekst og hun skildrer livet i Russland.

Både Hveberg og Munro oppgir *Little Sparrow: A portrait of Sophia Kovalevsky* av Don H. Kennedy som en kilde. Kennedys bok er en biografi, og han viser til brev og utsagn som enten er skrevet eller sagt av Kovalevskaja selv eller av de rundt henne. I Kennedys bok kommer alle aspekter som det er mulig å vite noe om fram. Viktige hendelser i Kovalevskajas liv blir formidlet gjennom kilder, og gir biografien troverdighet når det gjelder å framstille et ekte bilde av Kovalevskajas liv.

På hver sin måte har de fire forfatterne formidlet deler av hennes liv. Munro har diktet om hennes siste dager, basert på hendelsene som utspant seg i virkeligheten. Møller oppsummerer viktige hendelser, mens Arkina har skrevet en slags biografisk roman om livet hennes. Kennedy har med flest hendelser og detaljer, og har skrevet en utfyllende biografi.

Hvis vi sammenligner Rakel og Kovalevskajas liv, kan vi se matematikken i et litt annet perspektiv. Det er ikke matematikken de arbeider med som er det sentrale, men det at de begge har utdanning innen matematikk og hvordan det påvirket dem. Likevel er matematikk utgangspunktet for å sammenligne disse to, fordi de er personer i den samme romanen og matematikken er det som har bragt dem inn i historien.

Rollen som Kovalevskaja innehar i Rakels liv, utvikler seg sammen med at hennes forhold til matematikk og Jakob endrer seg.

I del 3 er hun opptatt av romanen som Jakob fabler om å skrive om Kovalevskaja. Fokuset er først og fremst på brevvekslingen mellom Weierstrass og Kovalevskaja, og på det å hjelpe Jakob å finne en vinkling på romanen. Hun ønsker å se likheter mellom sitt eget forhold til Jakob og Kovalevskajas forhold til sin veileder.

Rakel fascineres av det poetiske hun finner i brevene fra Weierstrass til Kovalevskaja. Måten han tiltaler hennes på, er kilden til Rakels tanker om at de to må ha hatt et forhold. «Han så nok på henne som en åndelig datter.»⁴⁷ sier Jakob. For Rakel høres en betegnelse som «åndelig datter» ut som det beste forholdet. Rakel bestemmer seg allerede før hun blir syk for at hun skal finne ut hvorfor Kovalevskaja forlot matematikken. Rakels begeistring for uttrykket åndelig datter er hennes måte å forstå forholdet mellom Weierstrass og Kovalevskaja på. Hun forsøker å forstå deres relasjon. Kommunikasjonen på Kovalevskajas tid var mer formell, men samtidig brukte de uttrykk som Rakel oppfatter som mer intime enn slik hun ville uttrykt seg i dag. Det er forholdet mellom det formelle og de svulstige frasene

---

⁴⁷ Hveberg 2019:40-41

som forvirrer henne, og lar henne spekulere i hva slags forhold Weierstrass og Kovalevskaja egentlig hadde. Rakel forsøker å tolke det som et kjærlighetsforhold fordi det vil gi henne en likhet til sitt eget forhold til Jakob.

I den femte delen framstår Kovalevskaja mer levende for Rakel. Det er nå hun begynner å interessere seg for hvordan Kovalevskaja var som person, og hvordan hun levde livet sitt.

Det er et frempek på hennes endring i del 3 hvor hun ligger på rommet sitt i den blå byen og ser på mønsteret i tapetet, og tenker på hvordan Kovalevskajas liv hadde blitt dersom hun ikke hadde hatt de matematiske papirene på veggene på barnerommet.

Hennes måte å forsøke å forstå sitt eget liv gjennom å bli kjent med Kovalevskaja sitt liv kommer tydeligere fram i den femte delen.

Rakel sammenligner sin egen barndom med Kovalevskajas. I romanen fortelles det i korte trekk om Kovalevskajas oppvekst. Hun var den moren var minst opptatt av og helst ikke ville vise fram. Rakel ser likhetstrekk i hvordan foreldrene hennes og foreldrene til Kovalevskaja behandlet hverandre. Faren til Kovalevskaja var 21 år eldre enn ektefellen. Rakels far er også eldre enn moren. Begge mødrene slet, på hver sin måte, med å passe inn i livene de levde. Kovalevskajas mor giftet seg med en mann som ikke ville gi opp sitt ungarliv, og Rakels mor ble med sin mann til et fremmed land med et fremmed språk. Rakel forestiller seg at Kovalevskaja på samme måte som henne prøvde å trøste sin mor når ting var vanskelig. Rakel opplevde at moren følte seg avvist av samfunnet fordi hun ikke behersket språket, og disse utfordringene forsøkte Rakel allerede som barn å dekke over. Kovalevskajas mor forble som en gjest i sin manns hus, fordi tjenerne ikke ville la henne bestemme ting som angikk husholdningen.

Rakel forklarer hvordan moren brukte dårlig samvittighet for å presse henne til å oppføre seg på den måten som moren syntes var mest høvelig, men også for å få vise hvilke oppofringer hun gjorde for datteren. Faren er den mest fremtredende personen i Rakels liv i oppveksten, for Kovalevskaja er det barnepiken Njanja. Kovalevskaja hadde en eldre søster og en yngre bror, men hun ble avvist av moren som var opptatt av den penere storesøsteren, og siden også av lillebroren. Kovalevskaja valgte derfor en annen omsorgsperson som sin primære kontakt.

«Men Sofja slapp i hvert fall å være enebarn. Slapp å ha ansvaret alene.»⁴⁸ Denne forskjellen er fundamental for Rakel. Kovalevskaja og søsteren stod hverandre nær i perioder også etter at de ble voksne, men for Rakel er det å tenke at hun er den eneste et stort press.

Barndommene til Rakel og Kovalevskaja har fra utsiden ikke så mange likhetstrekk siden Hveberg har valgt å la Rakel være enebarn. De har imidlertid begge et utfordrende forhold til sin mor. Kildene forteller ikke om Kovalevskaja opplevde det som sårt at moren holdt henne på avstand, eller om den relasjonen fortsatte å være distansert gjennom livet. For Rakel byr forholdet til moren på utfordringer også i voksen alder.

Rakel blir mer filosofisk når hun sammenligner det å være enebarn med Jesus. Rakel har en litt humoristisk tilnærming til det å leve opp til en mors forventninger når hun tar opp Jesus. Hun mener at det er ikke rart at han ble som han ble når moren gikk rundt og sa at han var Guds sønn. Hun ser på Jomfru Marias historie om unnfangelsen som en historie hun diktet opp fordi hun skammet seg, og som barn gjør man alt for å tekkes sin mor. «Og som barn gjør man sitt beste for å leve opp til det. Om det så betyr at man må ofre seg på korset. Man gjør jo alt for å hjelpe sin mor. Stakkars Jesus.»⁴⁹ Rakel føler en forbindelse med Jesus i dette med å leve opp til en mors forventninger. Rakel kjente på den følelsen som liten, at morens lykke lå i hennes hender, men også som voksen, i det å oppføre seg på en måte som gjør moren stolt. Rakel trekker flere ganger inn hvor mye moren mener hun ofrer for hennes lykke, selv om Rakel ber henne om å ikke gjøre disse oppofringene.

Interessen for matematikk har de begge fra ung alder, men der Kovalevskaja møter utfordringer i sitt forsøk på å lære mer, blir Rakel oppmuntret til å fordype seg i matematikk. Kovalevskajas far ville først ikke la henne lære mer matematikk, men naboen, Nicholas N. Tyrto, ble den som overbeviste ham etter å ha sett Kovalevskajas arbeid med å forstå sinus, cosinus og tangens på egen hånd fordi han ikke kunne hjelpe henne. Overfor faren påpekte han nødvendigheten av å la henne lære mer. «Moreover, he compared me with Pascal.»⁵⁰ Pascal var en fransk filosof, matematiker og naturforsker som levde fra 1623 til 1662. På det matematiske feltet er han mest kjent for, gjennom korrespondanse med Pierre de Fermat, en fransk matematiker og jurist, å danne grunnlaget for sannsynlighetsregning. Han laget også en regnemaskin og Pascals talltrekant. I trekanten er et tall summen av de to tallene nærmest i linjen over.

---

⁴⁸ Hveberg 2019:212

⁴⁹ Hveberg 2019:214

⁵⁰ Kennedy 1983:55

Pascal hadde også en far som forsøkte å få ham vekk fra matematikken til å begynne med. Det at hun ble sammenlignet med Pascal, sier noe om hvilket potensiale Tyrtovs så i henne etter å ha sett hennes utregninger. Som ganske liten har Rakel en opplevelse av å bli spurt av en mann på en matematikkonferanse hvor hun er sammen med faren hva $1,5 + 1,5$ er. Hun er vant til at folk spør henne om hele tall. Hun håper at han ikke skal spørre henne om høye tall som hun ikke har kontroll på, men blir overrasket over spørsmålet hans, og må tenke seg om. Hun vet hva $1 + 1$ er og hva $2 + 2$ er, og resonnerer seg fram til at svaret på hans spørsmål må være 3 selv om hun ikke tidligere har tenkt over halve tall.

Å se på likhetstrekk i den første delen av livet er interessant, fordi de begge har en interesse for matematikk allerede som barn, og fordi de begge blir oppfordret til å drive med litteratur i ung alder. Kovalevskaja fordi det var slik det var lettest for henne som kvinne å livnære seg, og Rakel fordi norsklæreren hennes viser diktene hennes til en poet.

Begge valgte å reise hjemmefra unge for å studere. Kovalevskaja giftet seg, fordi det var den eneste måten hun kunne reise til utlandet for å studere på. Rakel måtte reise hjemmefra fordi studiet hun ønsket å ta var i en annen by enn den hun vokste opp i. Kovalevskaja bodde med mannen og en venninne mens Rakel bodde alene etter å ha flyttet til Oslo. Å gjøre et offer for å oppnå det de vil, er et likhetstrekk mellom Kovalevskaja og Rakel. Kovalevskaja ofret seg ved å forlate familiegodset for å tvinge gjennom viljen sin slik at hun skulle få gifte seg for å reise utenlands for å studere, og hun gjorde det også for å kunne ta med søsteren. Rakel ofrer seg ved å vente på Jakob, og hun er villig til å ofre mye for å være med ham.

En forskjell ligger i omgivelsene deres. Kovalevskaja ble som kvinne nærmest frarådet å holde på med matematikk. Det passet seg ikke for en kvinne å studere matematikk på den tiden. Rakel blir fra ung alder av oppmuntret til å drive med matematikk. Dette viser en utvikling i samfunnet. Likestillingen har gjort at det ikke er begrensninger som følge av kjønn for å ville studere, eller å studere det man ønsker. Rakel har de mulighetene hun har i dagens samfunn som følge av at kvinner som Kovalevskaja ikke lot seg diktere av det som var normen, men utfordret den og bidro til en endring i samfunnet.

De har en lignende opplevelse under en forelesning. Kovalevskaja gikk opp på tavlen for å rette en feil professoren ikke så selv mens hun studerte. «Likevel gikk det rykter om talentet hennes i studentmiljøet. Om at hun under en forelesning hadde gått rødmende opp på

tavlen for å vise professoren en feil han ikke greide å finne selv.»⁵¹ Kennedy lar Julia Lermantova være den som forteller om denne hendelsen i *Little sparrow*:

I recall how once, having returned from the university, she told me that during the lecture she noticed that one of the professors or students had made a mistake in his calculations on the blackboard. The poor fellow was in misery over the problem, not realizing the nature of his mistake. After hesitating for a long time, Sofia finally gathered the courage and with pounding heart went to the board to point out the error.⁵²

Både Hveberg og Kennedy trekker denne hendelsen fram som et eksempel på hvordan Kovalevskaja framstod. Hun var en beskjeden student, men hun var også lynende intelligent. Hun framstod ikke som arrogant i sin påpeking av feilen som var blitt begått, men det virket mer som hun gjorde det ut fra en tanke om å ville hjelpe.

Rakel har to lignende hendelser som den Kovalevskaja hadde. Den ene er under en forelesning i topologi, og den andre under en matematikkonferanse sammen med Jakob. Rakel drister seg til å påpeke til foreleseren hvordan han kan løse problemet han står overfor.

Kan du ikke bare ta en mengde som ser ut som en kam med uendelig mange tenner, hvor tennene står tettere og tettere, og så fjerner du hele den borterste tannen unntatt det ytterste punktet på tuppen?» sier hun til slutt. «Den mengden vil jo være topologisk sammenhengende selv om den ikke er veisammenhengende.»⁵³

Professoren nikker, men de andre studentene ser på henne og en kommenterer det at hun faktisk har rettet på professoren i topologi. Hva Rakel selv tenker kommer litt tidligere i kapittelet. Hun elsker det kurset, men til hennes irritasjon er ikke foreleseren godt nok forberedt. Hun reflekterer rundt at det nok skyldes at han prioriterer forskning over undervisning.

I den andre hendelsen er det Jakob som er i fokus. Rakel og Jakob befinner seg på en matematikkonferanse og en av foreleserne blir stående og gruble foran tavlen. Han kommer med et utsagn som minner om Inger Hagerups adventsdikt. I diktet lyder setningen: «Det står og skinner for seg selv og oss som er til stede»⁵⁴ På konferansen blir foredragsholderen stående vendt mot tavlen og Jakob hvisker til Rakel: «Han står og grubler for seg selv og oss

---

⁵¹ Hveberg 2019:221

⁵² Kennedy 1983:126

⁵³ Hveberg 2019:59

⁵⁴ Hagerup 2015:260

som er til stede.»⁵⁵ I denne episoden er ikke fokuset på at de hjelper foreleseren, men hvordan Jakob får henne til å føle seg.

Spesielt den første hendelsen gir Rakel et likhetstrekk med Kovalevskaja. De ser en feil og påpeker den, begge med en følelse som kan minne om beskjedenhet. Det er ikke noe de gjør for å vise seg bedre enn foreleseren, men mer en måte å hjelpe foreleseren å komme videre utfra et ønske de har om å lære mer.

Tross ulike utgangspunkt, har de begge tatt doktorgrad i matematikk. Vitebegjæret er også en felles egenskap. De ønsker begge å lære mest mulig på kortest mulig tid, som om de føler at de har kort tid til rådighet. Kovalevskaja døde ganske ung, og Rakel blir så syk at hun ikke kan fortsette med matematikk. Under Rakels utregning av Slangelemmaet, gjør hun utregninger som Jakob ikke hadde ventet og hun ser at han må tenke seg om. Kovalevskaja overrasket sin lærer, Weierstrass på samme måte. Hun satt sitt eget preg på utregningene hun gjorde, noe som kan komme av måten hun gikk fram på for å prøve å forstå de matematiske papirene som var tapetsert på veggen på rommet hennes da hun var liten. Evnen til å regne på sin egen måte er en ting de to har til felles.

Utfordringene deres er likere når det gjelder relasjoner. Ekteskapet mellom Kovalevskaja og Vladimir var i lang tid proforma og de levde tidvis sammen som venner. Rakel har et lignende forhold til Jakob. Hun er naiv i sin omgang med kjærligheten når hun møter Jakob, og vil helst ha en type platonisk forhold.

Både Rakel og Kovalevskaja er unge når de går inn i disse forholdene. Kovalevskaja var 18 år da hun giftet seg, mens Rakel er 19 når hun møter Jakob. Kovalevskaja var nok mer representativ for sin generasjon, mens Rakel framstår som mer naiv enn det som vil være gjennomsnittet for hennes generasjon. Hveberg har hentet noen uttalelser om Vladimir og Kovalevskaja sitt forhold fra *Little Sparrow*, men etterpå lar hun Rakel henvende seg til Kovalevskaja med refleksjoner som viser likheten mellom Rakels forhold til Jakob og Kovalevskajas ekteskap. Rakel spør om Kovalevskaja følte at hun var på sisteplass blant mannens lidenskaper. I sitatene før, og i *Little Sparrow*, kommer det tydelig fram at Vladimir elsket konen sin, men Kovalevskaja selv følte at han var fornøyd med en kopp te og bøkene sine. Rakel har på mange måter en sisteplass i Jakobs liv. Han prioriterer henne, men etter familien og jobben.

Vladimir og Jakob fyller i begynnelsen den samme rollen i livene til Kovalevskaja og Rakel. Kovalevskaja var ikke interessert i et fysisk forhold, og var fornøyd med å bo sammen

---

⁵⁵ Hveberg 2019:206

med Vladimir som en bror. Rakel er til å begynne med ikke interessert i den fysiske delen av deres forhold, men vil heller ha ham i livet sitt som en bror. Både Kovalevskaja og Rakel bruker lang tid før de innleder et fysisk forhold til mennene i sitt liv. Begge har en evne til å gå opp i studiene sine og la dem være det viktigste de holder på med, og de forlater begge matematikken på et punkt i livene sine. Bakgrunnen for at Kovalevskaja forlater matematikken er, ifølge Kennedy, å finne i hendelser som skjer i familien hennes. Hennes fars bortgang er en årsak, men det blir også nevnt at hun er sliten etter å ha gjennomført doktorgraden. Rakel forlater matematikken på grunn av sykdommen. Der Kovalevskaja vender tilbake og etter hvert blir professor, forlater Rakel matematikken og går over i det litterære arbeidet. Kovalevskaja jobbet med de to tingene noenlunde parallelt.

I *Lene din ensomhet* står det: «Da datteren var fire år, tok Vladimir livet sitt etter å ha rotet seg bort i en russisk svindlerbande som ruinerte ham.»⁵⁶ I følge Arkina var en venn kommet for å få Kovalevskaja med tilbake til mannen ved å demtere forholdet han skulle ha hatt da telegrammet om Vladimirs selvmord kom. «Mens vennen fortsatte med argumentene, kom det forferdelige telegrammet i avisene: *professor Kovalevskij hadde skutt seg etter å ha tapt hele sin formue på børsen.*»⁵⁷

Videre sammenfaller Hveberg og Arkina i Kovalevskajas reaksjon, hun fikk et slags sammenbrudd og arbeidet med matematikk var det som fikk henne på beina igjen.

Kennedy forteller i sin bok *Little Sparrow* at på den tiden Vladimir tok livet sitt var de to separerte. Vladimir hadde før selvmordet skrevet et notat til retten om sine handlinger i Ragozin-affæren. Ragozin var to brødre, Victor og Leonid, som drev et firma som fremstilte nafta eller parafin fra en petroleumskilde i Konstantinov. De ville ansette Vladimir for å imponere kundene og investorene med hans doktorgrad. Han kunne enten investere i firmaet og motta en lønn på 10,000 rubler i året, eller være en vanlig ansatt og motta en lønn på 4,000 rubler i året. Vladimir hadde ikke penger til å investere, men de fikk ham til å gjøre det ved å la ham låne av lønnen han enda ikke hadde tjent. «He assigned to the firm part of the 10,000-rouble salary he hadn't earned in return for shares at 1,200 roubles each, shares supposedly selling on the market for 1,500 roubles.»⁵⁸ Kovalevskaja utviklet en sterk aversjon mot Ragozin-brødrene, hun skyldte på dem for Vladimirs depresjon og ville at han skulle bryte forbindelsen med dem. Victor Ragozin møtte denne beskyldningen med å hinte om at Vladimir hadde andre kvinner. «While such could have been true, much more probably only

---

⁵⁶ Hveberg 2019:281

⁵⁷ Arkina 1967:101

⁵⁸ Kennedy 1983:195

overwork and Sophia's own divisive plans were at fault.»⁵⁹ Ragozin klarte likevel å ramme Kovalevskaja med hintingen sin. Kovalevskaja ble enda mer mistenksom overfor Vladimirs affærer med Ragozin-brødrene. Etter hvert gikk heller ikke Vladimir overens med brødrene. Han ville endre en del ting i firmaets finanser, men Ragozin-brødrene fryktet at dette skulle skremme investorene, og sendte Vladimir utenlands før møtet med investorene i Moskva.

Kennedy nevner ikke noe direkte om bakgrunnen for selvmordet utover at Vladimir hadde skrevet til retten om sin innblanding, men slik som Hveberg og Arkina også gjør så skriver han om Kovalevskajas reaksjon og om hvordan hun til slutt måtte tvangsfores for å komme på beina. Han viser også til at det var arbeidet med matematikken som fikk henne på fote igjen.

Tre ulike versjoner av mannens selvmord gjør at mannens bakgrunn for å gå til det drastiske skrittet blir noe myteomspunnet. Samtidig er det kun konsekvensene av selvmordet som egentlig er relevante for Kovalevskajas liv.

Rakel trøster seg med at Kovalevskaja hadde samme utfordringer som henne selv. Gjennom å se på Kovalevskajas liv, får Rakel et utenfraperspektiv på sitt eget liv, men hun klarer ikke helt å se bildet. Hun vil se på Kovalevskajas liv for å unngå å gjøre de samme feilene. Livene deres er forskjellige, og de har ulike utfordringer. For Rakels del hjelper det ikke å se på Kovalevskajas kjærlighetsliv for å forstå sitt eget. Hun er for dypt engasjert i Jakob til å se det forholdet fra utsiden.

Rakel finner ikke noe svar på hvorfor Kovalevskaja forlot matematikken. Kennedy gir i sin bok et slags svar. Kovalevskaja reiste tilbake til Russland. Weierstrass sendte henne flere brev for å prøve å få henne interessert i matematikk igjen, men hun brukte lang tid på å svare. Til slutt svarer hun med brev, og reiser også tilbake til Europa for å studere videre. Det kan ha vært forskjellige grunner til at hun forlot matematikken for en periode. Hun vendte tilbake til den, men, i likhet med Rakel, på en ny måte. Kovalevskaja forsket for å kunne få en undervisningsstilling ved et universitet. På den tiden var det ikke vanlig at kvinner studerte og hun møtte motstand når hun ønsket å undervise på høyere nivå. Til slutt ble hun tilbudt jobb ved Stockholms universitet.

Når det gjelder utseende har Rakel og Kovalevskaja likheter. Kennedy skriver at Kovalevskaja var den fysiske prototypen for Mariana i *Ny jord* av Turgenjev. Kennedy kommenterer at selv om det ikke er tvil om at Kovalevskaja er den fysiske prototypen til

---

⁵⁹ Kennedy 1983:200

Mariana, så har Turgenjev tatt seg noen litterære friheter. Nesen til Mariana er annerledes enn Kovalevskajas. «The novelist, however, gave Marianna a «large aquiline» nose, whereas Sophia´s was more dough-like than classical.»⁶⁰

Mariana så alminnelig ut ved siden av sin tante. Hun hadde stort ansikt, krocket nese, store, lysegrå øyne, regelmessige øyebryn, og tynne lepper. Det tykke, brune håret var kort. Hun virket innesluttet, men likevel var det noe sterkt og dristig over henne, noe målbevisst og sikkert over hennes personlighet. Hendene og føttene hennes var små, hennes sunne, lille skikkelse minnet om en florentinsk statue fra det sekstende århundre. Hun beveget seg lett og rolig.⁶¹

Det er også noen likheter mellom deres liv. Begge er døtre av generaler. Mannen som Mariana forlater familien for, har samme hårfarge som Vladimir. Mariana er en forkjemper for kvinnefrigjøring.

Turgenjev har latt seg inspirere av Kovalevskaja, på samme måte som Hveberg har latt Rakel ligne fysisk på Kovalevskaja. Det står lite direkte om hvordan Rakel ser ut, men høyden hennes blir kommentert. Jakob sier at hun er født med standardavvik, fordi høyden hennes er oppgitt forskjellig i to ulike dokumenter. Jakob liker kurvene til Rakel. Det hun selv ikke har likt med utseendet til kroppen sin, har han satt pris på og vist henne elegansen ved. «En matematiker som elsker kurvene hennes.»⁶² I matematikken er kurver en grafisk fremstilling av en ligning.

Det mørke håret til Rakel blir kommentert i to ulike scener. Først blir det fortalt om som et barndomsminne. Hun skilte seg ut med mørkere hår enn klassekameratene, slik Kovalevskaja skilte seg ut fra søsknene med sitt utseende.

Den mørke fargen på Rakels hår kommer opp igjen når Rakel forteller brevvennen David at faren klarte å overtale politiet til å sette mørk blond som hårfarge i passet fordi hun så gjerne ville passe inn.

Kennedy og Hveberg sier at Kovalevskaja kunne ha vært inspirasjonen til Aleksandra i Dostojevskijs *Idioten*. «Years earlier Sophia had been the supposed prototype for Dostoevsky´s Aleksandra in *The Idiot*.»⁶³ I *Idioten* er Aleksandra den eldste av generalens tre døtre. Den yngste, Aglaja, var den store skjønnheten. Hun kan være inspirert av Kovalevskajas søter, Anjuta. Aleksandra blir beskrevet som en ung kvinne med en fast

---

⁶⁰ Kennedy 1983:188

⁶¹ Turgenjev 1973:60-61

⁶² Hveberg 2019:80

⁶³ Kennedy 1983:188

karakter. «Aleksandra var en ung kvinne med en fast karakter, snill, forstandig og lett å omgås.»⁶⁴ Hun blir beskrevet som vakker, men på en måte som ikke vakte oppsikt, i motsetning til lillesøsteren. Slik blir også Kovalevskaja og søsteren beskrevet, men med den forskjellen at søsteren er den eldste. Kovalevskaja blir omtalt som en god og omgjengelig person, så det at hun kan ha vært prototypen for Aleksandra er ikke utenkelig.

Hveberg lar Rakel ligne både på hovedpersonen i en novelle av Kjørstad og på Kovalevskaja. Det er et likhetstrekk at Rakel og Kovalevskaja har fellestrekk med litterære figurer i andre verk, men Kovalevskaja var en virkelig person, mens Rakel er en litterær figur. Inspirasjonen kommer i forskjellig rekkefølge. Turgenjev og Dostojevskij lot seg inspirere av en person de hadde møtt, mens Hveberg lar andre forfattere inspirere henne i skapelsen av en ny litterær figur.

Parallellene mellom Rakel og Kovalevskaja viser at enkelte utfordringer man kan støte på i livet kan være uavhengige av hvor eller når man lever. Begge har et ønske om kjærlighet. Det har vært en utvikling i kvinners rettigheter og frigjøring som kommer tydelig fram når man ser på mulighetene som Rakel har. Viktigheten av Kovalevskaja i Hvebergs roman handler på et plan om å få belyst en person i matematikkens historie. Videre levendegjøres Kovalevskaja og hennes liv gjennom Rakels observasjoner og hennes henvendelser til Kovalevskaja.

---

⁶⁴ Dostojevskij 1990:40

Kapittel 6: Trekantdrama.

Trekantdrama er en felles ting for Rakel og Kovalevskaja, de opplever begge å befinne seg i relasjoner hvor det finnes en tredjepart, i tillegg har Rakels trekantdrama visse likheter med 1.Mosebok. Trekanter er geometriske figurer og har en vinkelsum på 180°. Å snu seg 180° er brukt om det å snu seg rundt eller å skifte mening. Trekantdrama er en betegnelse som brukes om et forhold som involverer tre personer på et eller annet vis. 1.Mosebok er for Rakel en manifestasjon av trekantdramaet hun befinner seg i. Det er først navnelikheten hun ser på, men siden er det relasjonen mellom de tre i Bibelen hun forsøker å bruke for å forstå nåtidens forhold. Bibelen blir en nøkkel for å forstå de aspektene hun ikke er en del av, i forholdet hun befinner seg i. Den tydelige referansen gjør at de bibelske personene gjenoppstår i en ny form i Hvebergs bok.

Kovalevskaja opplevde to forskjellige trekantdrama. Det ene var med Dostojevskij, som hun som ung var forelsket i, men som foretrakk hennes søster, Anjuta. Det andre var med Vladimir, som de hadde avtalt skulle gifte seg med Anjuta, men som valgte Kovalevskaja.

Kapittelet «UNYTTIGE OBSERVASJONER»⁶⁵ inneholder to observasjoner Rakel gjør. Den første er at Rakel var den som Jakob elsket i Bibelen, og ikke Lea. Rakel bruker Bibelens fortelling til å argumentere for at det er henne Jakob burde vil velge. Den andre observasjonen går på navnet deres. Hvis hun tar vekk R og k i sitt navn og leser det baklengs vil hun og Lea hete det samme.

Historien om Jakob, Lea og Rakel begynner i 1.Mosebok kapittel 2.9. Lea og Rakel er døtrene til Laban, som er Jakobs onkel. Jakob forelsker seg i Rakel og blir enig med Laban om å jobbe for ham i syv år for å få gifte seg med henne. Etter syv år blir han gift med Lea, fordi Laban ikke vil gifte vekk den yngste først. Jakob får gifte seg med Rakel også, mot at han arbeider for Laban i syv nye år. Begge får flere sønner med Jakob, og slavekvinnene deres får også sønner med ham.

Både de eksplisitte og implisitte referansene til 1.Mosebok gir en bakgrunn for valg av navn i *Lene din ensomhet*, fra forfatterens side. Trekantdramaene minner om hverandre. De bibelske personene må likevel forstås utfra sin kontekst. Det er ikke de mellommenneskelige relasjonene som er tyngdepunktet. Bibelen har et annet budskap, den skal formidle en nærhet mellom Gud og menneskene. Bibelen tilhører en annen kategori bøker enn en samtidsroman. Kvinnesynet har endret seg siden gammeltestamentlig tid. Rakel og Lea i 1.Mosebok er statister i historien om Jakob. I *Lene din ensomhet* er Rakel tildelt en liknende rolle i Jakobs

---

⁶⁵ Hveberg 2019:237

liv, hun er den som får det som er til overs. Rakel er likevel hovedpersonen i historien, men hun møter motstand fra Jakob når hun prøver å bestemme i sitt eget liv fordi det går utover ham.

Fokuset i kapitlene i 1.Mosebok er å vise hvordan Gud kan bønnhøre mennesker som henvender til ham. Hvebergs Rakel prøver å finne Gud i tilværelsen sin, og hun filosoferer over om det var lettere å finne Gud i tidligere tider. I 1.Mosebok er Gud til stede når han bønnhører både Rakel og Lea. Rakel tenker på setningen «*I begynnelsen var Ordet, og Ordet var Gud.*»⁶⁶ Hun mener det må ha vært lettere å få øye på ham den gang. For personene i 1.Mosebok er Gud en naturlig del av deres liv. Rakel har ikke en definert gudstro og generelt er tro fraværende i livet til personene i romanen.

Rakel bruker geometri til å forsøke å forklare hvordan Gud virker. Hun ser på Gud som et høyere vesen, og tenker at Gud heller vil forene enn å splitte. En pyramide er bildet hun tenker seg for å vise hvordan helheten endrer seg. På et todimensjonalt plan vil man se bunnen på en pyramide som et kvadrat. Rakel forestiller seg at dersom noen lever på et plan med en av sideflatene vil de kunne se pyramiden som en trekant. Andre plan vil kunne se den som et rektangel, et parallelogram eller til og med et trapes. Dette blir et bilde på hvordan menneskene oppfatter Gud. Oppfatningen vil kunne få dem til å krangle, fordi hver og en vil påstå at de besitter den hele sannheten. Man vil ikke kunne fatte at pyramiden kan romme alle figurene og at sannheten man besitter bare en del av den hele sannheten. Selv om Rakel bruker bildet for å forsøke å finne Gud i sin verden, har hun forklart hvordan alle de tre abrahamittiske religionene egentlig er en del av den samme pyramiden eller troen på den samme Gud. Jødedom, kristendom og islam befinner seg bare på forskjellige plan og ser sannheten sin som forskjellige figurer uten å ane at helheten kan være en pyramide og romme sannheten til alle religionene. Gjennom geometri får hun slik forklart hvordan de abrahamittiske religionene er hver sin del av den samme sannheten.

Hvebergs Lea og Bibelens Lea har noen likhetstrekk. Lea er i begge bøkene den eldste. I Bibelen er Lea og Rakel søstre, mens i *Lene din ensomhet* er de begge personer som befinner seg i relasjon til Jakob uten at de har en relasjon til hverandre. Rakel vet om Lea siden hun er Jakobs kone, men forholdet mellom Rakel og Jakob pågår i mange år før Lea finner ut at mannen har en elskerinne.

---

⁶⁶ Hveberg 2019:274

Lea er den tapende part i både Bibelen og Hvebergs bok. I Bibelen blir hun gift med Jakob fordi Laban lurer ham. I *Lene din ensomhet* er hun den forsmådde ektefellen. Siden det er Rakel historien handler om kan man ikke vite om det faktisk er slik tingene forholder seg. Lea i boken har en mer implisitt stemme. «Lea vet om oss»⁶⁷ Hun framstår som noe stemmeløs når hun kan tilgi sin mann for å ha hatt et forhold til en annen kvinne i syv år. Hva Lea i Bibelen synes om å bli giftet vekk til en mann som helt tydelig heller vil ha søsteren og som etter bryllupet tar henne som sin andre kone, kommer ikke fram.

Lea er den som har barn med Jakob i Hvebergs bok, og i Bibelen er hun den som først får barn med ham. «Da Herren så at Lea ikke ble elsket, åpnet han morslivet hennes; men Rakel var barnløs.»⁶⁸ I Hvebergs bok er det barna Jakob bruker som unnskyldning for å ikke gå fra Lea. Til å begynne med er de for unge, men da Lea finner ut om forholdet, vil han heller forbli i ekteskapet, og forteller Rakel at de har funnet tilbake til hverandre. Han forsøker å la det komme fram at det er hans feil, men også at det er takket være hans relasjon til Rakel at han og Lea har funnet tilbake til hverandre. Bibelens Lea uttaler at når hun får sønner med Jakob, så må han elske henne. Hun får flere sønner og virker til å tro hver gang at denne sønnen vil være den som får Jakob til å elske henne.

Jakob er lite aktiv i 1.Mosebok. Man får vite at han forelsker seg i Rakel, men etter det er han merkelig fraværende i fortellingen. Han framstår på mange måter som passiv også i Hvebergs bok. Han innleder et forhold til Rakel uten at det kommer fram at han tenker over at han allerede er gift, ei heller på konsekvensene av å innlede et forhold på si. Hvebergs Jakob anklager Rakel for å rote ham opp i tull. Her er en likhet med Bibelens Jakob som blir lurt av Laban til å gifte seg med Lea. Han protesterer ikke på dette byttet som er blitt gjort, men går med på å gifte seg med Rakel også mot syv nye år i jobb for Laban.

I Bibelen er Jakob bigamist, mens han i Hvebergs bok er utro. Hverken i Bibelen eller i Hvebergs bok framstår Jakob som en person, som tar ansvar for sine handlinger. Det kommer ikke klart fram i Bibelen om Jakob viser Rakel mer oppmerksomhet enn Lea. De får derimot begge sønner med ham. Hvebergs Jakob blir framstilt gjennom Rakels øyne, og derfor er det oppmerksomheten han viser henne som er i fokus. Rakel har like lite å si for Jakobs valg i boken som Jakob selv har i Bibelen.

David, Rakels venn på nettet, sender henne et utkast til en tankenøtt hvor et negasjonstegn, en eksistenskvantor og en allkvantor etter løsningen blir til bokstavene LEA.

---

⁶⁷ Hveberg 2019:150

⁶⁸ 1.Mosebok 29,31

Et negasjonstegn er et tegn for å markere det motsatte av hva påstanden sier, en eksistenskvantor ser ut som en speilvendt stor e: $\exists$ og brukes i formler for å vise at det finnes en x som gjør at F gjelder og en allkvantor er betegnelsen for at alle x gjelder for F og ser ut som en stor a på hodet: $\forall$.

Igjen blir Rakel minnet om Lea. Tankenøtten er formet som en liten gråspurv og de matematiske symbolene skal føres gjennom en slags labyrint i spurvens tarmsystem. Når symbolene kommer ut av labyrinten former de bokstavene LEA. «Som om den lille spurven forvandler matematikk til litteratur. Historien om Lea og Rakel»⁶⁹ Den lille spurven er et kallenavn som Kovalevskaja hadde. Rakel ser her en sammenheng mellom matematikk og litteratur, manifestert gjennom henvisningen til Kovalevskaja, og til Bibelen.

Både Rakel i Bibelen og Hvebergs Rakel ønsker barn med Jakob. Rakel i Bibelen blir bønnhørt, men for Hvebergs Rakel er tingene annerledes. Etter at hun er blitt syk, lurte hun på hva hun mangler som andre kvinner har. Et likhetstrekk mellom de to Rakelene er at de ser på det å få barn med Jakob som en velsignelse. I 1.Mosebok sier Rakel til Jakob: «Gi meg barn! Ellers dør jeg.»⁷⁰ Jakob svarer da: «Er jeg i Guds sted? Det er han som har nektet deg livsfrukt.»⁷¹ Bibelens Rakel får også sønner med Jakob. Første del av kapittel 30 i 1.Mosebok er som en oppramsing av sønnene Lea og Rakel får med Jakob og navnene deres. Han får også sønner med slavekvinnene til både Rakel og Lea. Jakob er helt fraværende i denne delen.

Et likhetstrekk de to Rakelene har er at de begge blir elsket av Jakob. I Bibelen blir Jakob gift med Rakel, mens i Hvebergs bok velger han å gå tilbake til konen. Rakel er elskerinnen som stadig håper på at mannen skal forlate konen sin. Hva Rakel egentlig tenker om Lea kommer ikke klart fram. For henne er Lea mer som et forstyrrende element som hindrer henne i å oppnå det hun ønsker.

Allerede etter det første kysset har Rakel og Jakob forskjellige forventninger til relasjonen dem imellom. Rakel ønsker bare å høre at han elsker henne, det er nok for henne på det tidspunktet. Jakob omtaler seg selv som en slask fordi han har kysset Rakel når han er gift med Lea, og han fritar seg selv for ansvaret når han sier at han elsker konen, men samtidig sier til Rakel at han ikke vet hva å elske betyr. «Hvem er han egentlig? «Elsker du meg?» spør hun til slutt. «Jeg vet ikke. Jeg vet ikke hva det å elske egentlig betyr,» svarer han.»⁷²

---

⁶⁹ Hveberg 2019:267

⁷⁰ 1.Mosebok 30,1

⁷¹ 1.Mosebok 30,2

⁷² Hveberg 2019:73

Til å begynne med motstår Rakel tilnærmelsene fra Jakob fordi hun ikke har samvittighet til å elske med en som er gift. Etter et år sier Jakob at han elsker henne, men det kan virke som et utsagn han kommer med for at hun skal ligge med ham.

Det er Rakel som kommer med utsagnet om at Jakobs barn er nesten voksne om åtte år, og videre spør hun om han vil velge henne når de åtte årene er gått. Jakob er like passiv som Bibelens Jakob når han nikker til svar. Han gir Rakel bekreftelsen hun trenger for å fortsette forholdet uten at han har sagt noe. Slik fortsetter han å ikke ta ansvar for den umoralske handlingen som hans forhold til Rakel er.

Rakels tvil rundt om han kommer til å velge henne kommer noen ganger til overflaten som når hun sier at helger og ferier er det hun gruer seg til fordi hun ikke får se ham. Jakob beroliger henne, men det er tydelig at hun er en del av hans liv som er godt skjult. Når han forteller om planer han legger med familien, manifesterer han frykten hun har for at han ikke skal velge henne. Rakel er modig i det at hun konfronterer ham med frykten sin. Hun leser at en psykolog i A-magasinet skriver at gifte menn ikke forlater konen for elskerinnen. ««Det er annerledes med oss,» svarer han. «Hvordan kan jeg vite det?» spør hun. «Jeg kan ikke la deg være den som bærer lidelsen for alltid,» svarer han. «Du vet jeg vil velge deg så snart jeg kan. Jeg elsker deg!»»⁷³ Jakob viser omtanke for Rakel gjennom utsagnet om lidelsen.

På den annen side viser Jakob en frykt for å bli tvunget til å ta et valg når de har sex uten kondom. «Du må ikke oppføre deg som en uskikkelig jentunge.»⁷⁴ sier han, og vil ikke gi noen videre forklaring på hva han mener med dette. Dersom hun hadde blitt gravid, kunne det ha krevd en mer aktiv rolle fra Jakobs side og det vil han ikke.

Forholdet mellom dem utvikler seg, og sommeren før han, etter planen, skal forlate familien kommer et frempek på hva som kommer til å skje. Jakob blir mer fraværende og får sjeldnere tid til å ringe henne. Hun legger merke til en endring i stemmen også. «Han sier at han bare er sliten. Har mye å gjøre. «Det blir godt for oss begge å få snakket sammen når du kommer tilbake,» sier han.»⁷⁵

Når Lea finner ut om dem, kommer det fram at han ikke har tenkt å forlate henne. Det er da Rakel innser at hun bare er en simpel elskerinne. De fortsetter forholdet, selv om han har lovet Lea å ikke ha et forhold til Rakel, og selv om Rakel har innsett at hun er en elskerinne. Fordi hun ser fortvilelsen hos Jakob, gir hun ham enda en utsettelse, denne gangen et år. Hun vil helst ha svar så fort som mulig på hvem han velger, men Jakob bruker det mot henne.

---

⁷³ Hveberg 2019:94

⁷⁴ Hveberg 2019:111

⁷⁵ Hveberg 2019:149

Dersom hun presser på for å få et svar, er responsen hans at han ikke blir sikrere av at hun holder på slik. Forholdet må hele tiden være på hans premisser.

Hun tillegger Kovalevskaja samme usikkerheten som hun selv føler. For Rakel blir det en måte å gjøre ensomheten framtrædende på. Gjennom å la Kovalevskaja føle på samme måte, blir hennes egen lidelse mer håndterbar. Kovalevskaja var ganske ung da hennes søster, etter å ha sendt en novelle til Dostojevskij's magasin, ble kjent med ham og forlovet seg med ham. Anjuta ønsket å holde forlovelsen hemmelig og Dostojevskij viste derfor Kovalevskaja like mye oppmerksomhet. Hun var forelsket i den mannen, og ble knust da hun oppdaget forholdet mellom Dostojevskij og søsteren. Kovalevskaja var yngre enn Rakel, men de led begge under det å ikke bli valgt.

Senere gjør de to søstrene en avtale med Vladimir om at han skal gifte seg med Anjuta, og at de to skal ta med Kovalevskaja utenlands for at hun skal få studere. Etter å ha møtt søstrene, vil Vladimir heller gifte seg med Kovalevskaja. På samme måte som i Bibelen, vil ikke faren gifte vekk den yngste først. I motsetning til Lea og Rakel i Bibelen, så er Kovalevskaja aktiv og drar hjem til Vladimir mot foreldrenes vilje og får slik tvunget gjennom giftemålet. Rakel har ingen muligheter, slik hun ser det, til å tvinge gjennom sin vilje. Hun må hele veien ta til takke med de smulene hun får.

Til slutt innser hun at Jakob tvinger henne til å gjøre et valg fordi han selv ikke klarer det. Hun innser at forholdet gjør henne ulykkelig, og bruker styrken hun finner etter møtet med Hilde til å komme seg ut av forholdet. Jakobs rolle forblir passiv. Han prøver å ta kontakt etter at hun har bedt ham om å ikke gjøre det. Jakob er uklar i signalene han sender. Han vil ha i pose og sekk, og det kan virke som at han ønsker å fortsette på samme måte. Han lyger for Lea, og holder Rakel utenfor livet sitt.

Kjærligheten som Rakel trodde hun ville finne i forholdet til Jakob, viser seg å bare være et fysisk forhold, som var det han ønsket, men ikke det hun lengtet etter. Han kommer med et utsagn om at en forelskelse varer i syv år, og Rakel frykter allerede da at det er det han venter på; at forelskelsen hennes skal gå over. For Rakel er dette forholdet hennes første møte med kjærligheten og hun har klare forventninger til hvordan det skal bli. Hun trenger en samdiker i livet sitt, en som forstår hennes måte å se verden på. Det er det hun trodde hun fant i Jakob fordi de deler lidenskapen for matematikk og litteratur. For Rakel har forelskelsen vært ekte, mens Jakobs motiver i forholdet framstår som mer uklare.

Bibelen har fokus på menneskenes forhold til Gud og Hvebergs roman handler om Rakels liv. Likevel er de menneskelige relasjonene et trekk som forbinder dem, og gir dem en likhet med trekantdramaene som Kovalevskaja opplevde i sitt liv. Relasjoner mellom

mennesker er ikke alltid så enkle, og spranget i tid mellom Bibelen og Hvebergs roman viser at det kanskje alltid har vært utfordringer.

Kapittel 7: Fraktaler

Boken begynner med en definisjon av fraktal hentet fra *Store Norske Leksikon*. «**Fraktal**: lat. *fractus*, «oppbrukket». Fellesnavn for strukturer og mønstre som er de samme uansett forstørrelse: de har egenlighet og er uavhengig av skalering.»⁷⁶ Når Rakel ligger i Molde og sammenligner sitt liv med Kovalevskajas, blir hun opptatt av fraktale strukturer i livet. Der hun tidligere har sett mønstre, ser hun nå fraktale strukturer. Hun ønsker å skrive en roman med en fraktal struktur:

Kanskje hun kan bruke matematikken i skrivingen? Kanskje hun kan gi romanen en fraktal struktur? En samling av utvidede øyeblikk. Fragmentert og full av hull. Hvor deler av historien gjentar seg, bare med en liten vri. Som fra en annen synsvinkel.⁷⁷

Her kan Rakel høres ut som hun uttaler seg om Hvebergs intensjon med romanen. Fraktaler blir også sett på som naturens egen geometri. De vil være mønstre som oppstår og vil være lik seg selv også ved forstørring. Den fraktale strukturen, som Hveberg lar Rakel omtale, kan være et slags geometrisk mønster som vil vise Rakels utvikling. Romanen utgjør en helhet, men den er bygget opp av små øyeblikk som synliggjør avgjørende øyeblikk for Rakel i forståelsen av seg selv. En fraktal struktur vil kunne være at hun ikke forteller historien slik den utspant seg, men lar de ulike delene som hun ønsker å formidle komme fram på den måten at de er små øyeblikk i seg selv, som vil være seg selv lik også når de vil bli utvidet til å være et helt kapittel. Hun fyller inn det hun ønsker å ha med, men det andre lar hun ligge. Fraktaler kan være både orden og kaos. De kan framstå som geometriske mønstre, eller de kan se ut som kaos hvor mønstret ikke kommer tydelig fram før man zoomer inn.

Den første gangen Rakel ble introdusert for fraktaler, var på et foredrag faren tok henne med på da hun gikk på ungdomsskolen. Hun refererer til at fraktalene kan minne om former som allerede finnes i naturen som ormeblader, trær eller snøkrystaller. «Fraktalene er bygget opp av mindre kopier av seg selv, så hvis man forstørrer opp en liten bit av fraktalen i et mikroskop, vil biten se ut omtrent som hele fraktalen.»⁷⁸

Hun forklarer hvordan Sierpinski-trekanten er bygd opp. Sierpinski-trekanten er en likesidet trekant hvor man markerer midtpunktet på hver av sidene og forbinder midtpunktene med rette streker. Trekanten som oppstår i midten, farger man sort. Man står igjen med tre

---

⁷⁶ Hveberg 2019:5

⁷⁷ Hveberg 2019:294

⁷⁸ Hveberg 2019:56

mindre likesidete trekkanter inni den store. Så gjentas prosessen med hver av de mindre trekantene inni den store.

Et annet eksempel fra det foredraget som Rakel minnes, er Mandelbrotmengden. På foredraget ble det zoomet inn på Mandelbrotmengden:

Og det var da mirakelet åpenbarte seg. Mandelbrotmengden viste seg å inneholde et helt univers av eksotiske former og lignet et landskap fullt av havhester og spiralformede fangarmer. I tillegg dukket stadig nye kopier av Mandelbrotmengden opp, bare litt vridd, som fra en ny synsvinkel.⁷⁹

Her starter hennes fascinasjon for fraktaler, og tanken på at hun kanskje kan bruke livet sitt på dette. Som voksen har hun beholdt fascinasjonen sin for dette fenomenet. Hun skriver doktorgraden sin om fraktaler. Hveberg skrev sin doktorgrad om fraktal geometri og lar slik Rakel låne hennes biografiske fakta.

Rakel vil bruke matematikken i skrivingen og den fraktale strukturen. Hun gjenkjenner hvordan både livet og kjærligheten har en lignende struktur hvor ting gjentar seg, men ofte med en liten endring. Det er denne endringen som fører til utvikling i alt man gjør i livet. Hun ser på skriving som en Cantor-mengde. Cantor var en tysk matematiker som jobbet med mengdelære, og han hadde en teori om mengder med uendelige mange elementer. Cantor var, i likhet med Kovalevskaja, elev av Weierstrass. Rakel vil dele mengden med fraktale historier opp i deler i gull og gråstein. Deretter deler man igjen hver mengde, og sitter til slutt igjen med en samling av elementer der man ikke kan skille gullet fra gråsteinen, og slik gi helheten et gullskimrende preg.

På mange måter bruker Rakel fraktalene i livet sitt. De første skrevne ordene hun fikk fra Jakob var at hun hadde god smak i problemer. Siden bruker hun de samme ordene i en epost til David da hun berømmer hans tankenøtter.

Selve navnet David er en annen form for gjenbruk eller fraktal struktur. David var navnet på fantasivennen hun hadde som liten, og det er navnet på vennen hun har et epostvennskap med når hun er voksen.

Når David lurert på om det er mulig for ikke-matematikere å oppleve skjønnheten i matematikken, sender hun ham et bilde av sin yndlingsfraktal. «David spør om det er mulig for folk som ikke driver med matematikk, å få et glimt av matematikkens skjønnhet. Hun sender ham et bilde av yndlingsfraktalen sin.»⁸⁰

---

⁷⁹ Hveberg 2019:57

⁸⁰ Hveberg 2019:260

Noen uker senere mottar hun en tankenøtt i posten hvor han har designet fraktalen inn i tankenøtten. Rakel gjenbraker og utvider ordene som Jakob skrev til henne, og får gjennom det belyst et øyeblikk som var viktig i hennes liv, samtidig som hun får utvidet øyeblikket når David lager en konkret tankenøtt basert på bildet. De matematiske fraktalene får et sanselig uttrykk, og griper inn i hennes tilværelse som er preget av sykdom.

Et annet eksempel på hvordan den fraktale strukturen i romanen kommer fram, er gjennom ordene til Jakob da han forteller Rakel at han må forlate henne fordi Lea har funnet ut om dem. Rakel lurar på hvorfor han innledet et forhold til henne. Jakob svarer: «Jeg ville bare lene din ensomhet langsomt mot min.»⁸¹ Rakel reflekterer over at ordene er en omskriving av Stein Mehrens dikt, men hun blir også forbannet over unnskyldningen og mener at den ikke er en holdbar forklaring. Siden gjør hun ordene til sine egne. «Da hun var liten, hadde hun David. Selv om han bare var en fantasivenn. Nå har hun ingen. Ingen å lene sin ensomhet mot.»⁸² Ensomhet er et ord som går igjen. Ensomhetsroman blir brukt som en motsetning til en kjærlighetsroman og lar Rakel sette ord på den mest grunnleggende følelsen hun kanskje har i forholdet. Rakel spør Jakob om de to hadde passet i en kjærlighetsroman. Jakob repliserer med at de nok hadde passet best i en ensomhetsroman. Ensomhet er en bedre beskrivelse av deres forhold. Han er ensom i ekteskapet, og hun er ensom i Oslo. Det å lene sin ensomhet mot noen får en ny tone i denne sammenhengen. Det handler om å bli sett, og la den andre fylle det som oppleves som et tomrom i en selv. Hun kjenner på ensomhet når hun ikke kan være sammen med Jakob. Han setter ord på at han var ensom i forholdet til konen, men det er Rakels ensomhet som er den ekte og virkelige. Hun må forholde seg til følelsen av ensomhet som det gir henne å stå utenfor hans liv.

Hun har brukt ordene om sin egen ensomhet, men har vridd litt på dem. Betydningen er den samme, men endringen viser seg som en Mandelbrotmengde.

To ganger bruker Rakel ordene «Å bli utvidet fra innsiden»⁸³. Det første eksempelet er når hun beskriver det å ha sex med Jakob for første gang. Det andre eksempelet er når hun hører en radioopplesning av Forfatteren.

Her kommer den fraktale strukturen fram på en annen måte. I stedet for å vri litt på ordene, er ordene de samme, men betydningen er helt forskjellig. Å bli utvidet fra innsiden, er i det første eksempelet et rent fysisk fenomen, mens i det andre eksempelet er det et mentalt

---

⁸¹ Hveberg 2019:152

⁸² Hveberg 2019:206

⁸³ Hveberg 2019:77 og 112

rom som ordene til Forfatteren skaper i henne. Måten han formulerer seg på fanger henne, og hun blir stående og lytte til språket og bildene han maner fram.

«Lene din ensomhet langsomt mot min» er en frase hvor betydningen er den samme, og så byttes ordene litt om. I «å bli utvidet innenfra» er ordene de samme, men betydningen endres. Gjennom å bruke ordene på forskjellig måte, klarer Rakel å mane fram en slags skriftlig fraktal. Mønsteret ordene danner er det samme, men betydningen virker forskjellig. De har egenlighet i bokstavene de består av, men virker som forskjellige mønstre før man zoomer inn på dem.

«miRakel»⁸⁴ er et ord som dukker opp to ganger, og slik som «å bli utvidet fra innsiden», så er ordet likt begge steder, men betydningen er ulik. Den første gangen miRakel brukes, er det Rakel som tenker om Jakob at han er den første som har fått henne «til å føle at hun heter Rakel fordi hun faktisk er et aldri så lite miRakel.»⁸⁵ Rakel er en del av ordet mirakel, og den første gangen det brukes er det i betydningen underverk.

Den andre gangen det brukes, er det Jakob som sier til henne at hun ikke bare er et mirakel, men han legger inn et mellomrom og endrer betydning til en eiendomsform, mi Rakel.

Gjennom å vri på ordene eller betydningen til setninger eller ord i romanen, får man kommet dypere inn på den personlige utviklingen til Rakel. Hun framstår som mer moden når hun ikke godtar Jakobs unnskyldning, men begynner å se ham som den han egentlig er. Forskjellen på mirakel og mi Rakel kommer frem tidligere i forholdet. Mirakel brukes når de innleder forholdet mens mi Rakel kommer senere. Å bli utvidet innenfra har ulike betydninger, og rommet Forfatteren skaper i henne viser en modenhet i hennes sinn. Ordene påvirker henne og fortsetter å gjøre det i lang tid. Hun suges inn i ordenes betydning, og lar dem omslutte henne slik fangarmene i en fraktal vil gjøre at det vakre mønsteret kommer tydelig fram.

Hun ser på kjærligheten som fangarmene i fraktalen. «Og livet, det forunderlige livet, som bare fortsetter og fortsetter i nye mennesker, med samme lengsler, tidløst i all tid.»⁸⁶ Kjærlighet er det Rakel søker, og hun ser den samme lengselen hos Kovalevskaja. Rakel ser på kjærlighet som den ypperste følelsen, gjennom kjærlighet kan man overvinne alt. Tilgivelse henger også sammen med kjærlighet. Rakel trenger å tilgi seg selv for at hun har

---

⁸⁴ Hveberg 2019:35 og 77

⁸⁵ Hveberg 2019:35

⁸⁶ Hveberg 2019:294

vært sammen med en gift mann. Tilgivelse er det som skal frigjøre henne, slik at fraktalen ikke lenger har den hypnotiske makten over henne.

Den fraktale strukturen er noe hun ser i alt. «Flere kopier som speiler hverandre. På forskjellige tidsplan, med ulikt detaljnivå. Forstøringer og forminskninger. Lag på lag lagt oppå hverandre.»⁸⁷ Slik fraktal struktur defineres i begynnelsen av boken, så er de mønstre og strukturer som er lik seg selv uavhengig av skalering. Rakel forstår at alle de forskjellige delene av livet er nettopp deler av livet som er like seg selv, uansett om de utgjør en stor eller en liten del av livet. Rakel ønsker selv å skrive en roman med en fraktal struktur. Den kommer fram gjennom både episoder og ord. Hun vrir og forstørret det hun har opplevd. På denne måten får hun fram det som er hennes fokus med episoden, men får også forstørret viktigheten av det som har skjedd. I livet vil minner være subjektive, og man velger å fokusere på noen hendelser framfor andre. Det er slik Rakel ser på det hun har opplevd, men hun setter ord på det gjennom å kalle det en fraktal struktur. På denne måten lager hun en overføring fra matematikkens fraktaler til livet. De matematiske mønstrene viser seg i livet som en slags repetisjon av ting man har opplevd.

Gjenbruk av ord og uttrykk hjelper Rakel å få fram den strukturen hun ønsker, og som hun kaller en fraktal struktur. Ordene får en ny mening eller belyser en annen tolkning av dem, og hjelper henne å fange et øyeblikk. Fraktaler tilhører matematikken, men gjennom å bruke uttrykket om ord får Rakel fram en fraktal struktur også i litteraturen.

---

⁸⁷ Hveberg 2019:294

Kapittel 8: Skrivning

Å skrive er noe Rakel kommer inn på etter at hun er tilbake i den blå byen. Der matematikken representerte noe fast, kan hun erstatte det med en skriveprosess hvor hun får satt ord på opplevelsene sine, og kanskje sett dem på en ny måte, som en fraktal struktur i hennes liv som hun ikke er bevisst.

Rakel oppdager metriske rom i matematikken. I matematikken er metrikk «en generalisering av begrepet avstand»⁸⁸ For at man skal kunne måle avstanden i den matematiske metrikken så må man ha en funksjon med to variabler som oppfyller noen krav.

I litteraturvitenskap er metrikk «læren om de delene som dikt eller verselinjer er bygd opp av.»⁸⁹ Rakel gjør en sammenligning mellom matematikk og poesi. Hun sier at matematikken åpner nye rom i henne, slik poesien har gjort. «Nye rom *inni* henne. Abstrakte rom. Rom i høyere dimensjoner. Uendeligdimensjonale rom. Rom hvor det ikke nødvendigvis går an å måle størrelser og avstander på vanlig måte.»⁹⁰ I disse rommene kan man ikke måle avstand eller størrelser slik man kan i det virkelige liv. Både matematikken og poesien har noe abstrakt i seg. Poesien er underlagt en lære om hvordan verselinjene skal være, og matematikken regler for hvordan funksjonen skal være, men likevel åpner de opp rom som rommer mer. Poesiens ord åpner opp og skaper nye bilder, mens matematikken ordner det uordentlige ved å sette krav til funksjonen som skal åpne rommet. På hver sin måte har de er form som de vil ordne de kaotiske elementene etter. Weierstrass gjorde en sammenligning mellom matematikere og poeter i et brev til Kovalevskaja. Rakel legger merke til denne formuleringen. «*En matematiker som ikke også er en poet, vil aldri bli en fullkommen matematiker.*»⁹¹ Senere sammenligner hun på egen hånd, i et brev til David, poeter og matematikere ved å vri om på ordene. «*Mens forfattere er poeter i språkets univers, søker matematikerne poesien i universets språk.*»⁹²

Rakel fikk en skrivebok av norsklæreren da hun var ferdig på skolen. Den finner hun fram da hun vil begynne å skrive. Det er fantasivennen David som har skrevet navnet hennes på utsiden av boken. Tidligere blir det fortalt at David er nesten som en bror, han har mørkt hår og bor i den samme blokken som Rakel. Det kommer fram at han er fantasivennen hennes, når hun uttrykker at det er bare hun som kan se ham. Som liten er Rakel mest sammen med David på fritiden, noe som kan indikere at hun er et ensomt barn i hverdagen.

---

⁸⁸ <https://snl.no/metrikk> - matematikk

⁸⁹ <https://snl.no/metrikk> - versl%C3%A6re

⁹⁰ Hveberg 2019:128

⁹¹ Hveberg 2019:43

⁹² Hveberg 2019:258

David sa den gangen hun fikk boken at dersom hun skulle utgi det hun skrev kunne hun bruke pseudonym. Rakel lurer på hvorfor. «For å stå friere til å gå nærmere deg selv, men også til å bli den du aldri har blitt.»⁹³ er svaret. Han kommer videre med ulike forslag til hva som kunne vært pseudonymet, ved å bruke de samme bokstavene som hun har i navnet. Hun kunne bruke de samme bokstavene som byggeklosser. Rakel Havberg er i seg selv en omstokking av forfatterens navn Klara Hveberg. Forfatteren har gitt Rakel navnet sitt, men ved å bruke Davids råd om å bytte om på byggeklossene. I lys av den ombyttingen blir selve navnet til Rakel en kommentar om metanivået, og kan tolkes som et uttrykk for at Hveberg har lagt en del av seg selv i Rakel. Davids ord, som kanskje er Rakels egne, om å bruke pseudonym for å komme nærmere seg selv, eller for å bli den hun aldri har blitt, kan være et uttrykk for Rakels ønske om orden. Hun opplevde livet som kaotisk som liten, hun kaller det for misforståelser, men gjennom å skrive kan hun skape orden ved å forstå seg selv på en ny måte, eller å bli den personen hun ikke har blitt.

Den første introduksjonen til skriving i Hvebergs bok kommer gjennom Jakobs plan om å skrive en bok om Kovalevskaja. Rakel tenker ikke i retning av å skrive skjønnlitteratur mens hun studerer, men begynner å tenke i de baner når hun er tilbake i den blå byen. Det er først når hun er i den blå byen at det kommer fram at hun har skrevet tidligere, og har blitt rådet til å la det komme når hun er klar

For Rakel blir skriving en ny måte å ordne kaoset på. Hun finner en form som hun kan bruke. Det matematiske i hennes tilnærming til verden kommer også fram i hennes skriving. Når matematikken ikke lenger kan gi hennes formen i livet, blir skriving en erstatning som gir henne orden.

Å skrive blir en måte for Rakel å jorde seg i verden på. Alt rundt henne flyter etter at sykdommen har endret det som hun trodde var hennes liv. Gjennom å skrive kan hun gjøre noe konkret som ikke tapper henne for all energi hun klarer å spare opp. Skriving blir for henne, som for Kovalevskaja, en måte å kommunisere med verden på når de begge egentlig ikke helt klarer å være til stede i den. Rakel vil finne sin vei ut av sykdommen, og når matematikken ikke kan gi henne svaret håper hun at det å skrive skjønnlitterært, kan. Hun kan få satt sitt merke på verden gjennom å gjøre som sitt forbilde, Kovalevskaja. Å skrive blir hennes svar på den vanskelige hverdagen.

Rakel spør Jakob på et tidlig tidspunkt om romanen hans kan bearbeides til et filmmanus hvor hun kan spille Kovalevskaja og Jakob kan spille Weierstrass. Jakob har på det

---

⁹³ Hveberg 2019:184

tidspunktet glemt åpningsscenen, og ved påminning om den fra Rakel mener han at det ville være rart at Kovalevskaja venter på Weierstrass i Italia siden han bor i Berlin. Rakel vil at det skal tenkes på som en kjærlighetsferie, men Jakob vil ikke skrive en kjærlighetsroman. Romanen til Jakob er noe han fremdeles sanker stoff til. Rollene blir byttet om i løpet av kapittelet. Til å begynne med er Rakel den som kommer med høytsvevende ideer, og Jakob den som drar ideene tilbake til virkeligheten igjen. Så blir Jakob den som ikke gjør noe konkret med romanskivingen sin, men skyver det foran seg med det argumentet at han fremdeles holder på å samle stoff. Da blir Rakel den konkrete: «Kunsten å skrive en roman er å sette seg ned og gjøre det,» sier Rakel.»⁹⁴

I den blå byen vender Rakel tilbake til denne filmen som hun tenkte romanen kunne bearbeides til. Hun ser for seg sluttscenen, at 20 år er gått. I scenen spør Kovalevskaja Weierstrass det Rakel ønsker å spørre Jakob om: hvorfor det aldri ble noe mellom dem. I filmen er denne scenen og samtalen siste gang Weierstrass og Kovalevskaja snakker sammen. Rakel vil at scenen skal avsluttes med at Weierstrass mottar dødsbudskapet, og brenner brevene som Kovalevskaja skrev til ham.

I denne scenen sier Weierstrass til Kovalevskaja at de to hadde passet bedre i en ensomhetsroman. Rakel lar Weierstrass si det som hun tror Jakob ville ha sagt til henne. Rakel har en tydelig overføring av sitt forhold til Jakob i denne scenen, som hun vil skal vise avslutningen på Weierstrass og Kovalevskajas forhold. Det er også slik hun ønsker at hennes forhold til Jakob skal avsluttes.

Litteraturen blir et sted der Rakel kan finne orden og mening. En av forfatterne som Rakel leser, og også møter, er Märta Tikkanen.

Diktsamlingen *Århundrets kjærlighetssaga* handler om hennes liv med en mann som drikker og hvordan dette påvirker hennes liv, barnas liv, hennes kjærlighet og ikke minst hennes selvfølelse.

Rakel møter Tikkanen på Nansenskolen på Lillehammer under en litteraturfestival. Hun hører på hennes beretning om sitt eget liv, og hører på henne lese fra denne diktsamlingen. Rakel hører Tikkanen fortelle om hvor vanskelig det var å få tid til å skrive. Rakel stiller Tikkanen et spørsmål om det å skrive. Tikkanen hadde utfordringer av mange slag i livet sitt, men Rakel påpeker at forholdet til mannen også har gitt henne stoff til det fineste hun har skrevet. Rakel spør om hun ville valgt annerledes dersom hun hadde visst. Hun begrunner spørsmålet sitt med at hun har «lest en bok om en ung forfatter som lurte på

---

⁹⁴ Hveberg 2019:90

om hun må velge mellom kjærligheten og det å skrive stor litteratur.»⁹⁵ Tikkanen svarer at når man møter en så stor kjærlighet, så kan man ikke unngå å følge den. For Rakel er det en stor trøst.

Tikkanens ord kan handle både om kjærlighet mellom to personer, men også om kjærlighet til å skrive. Når man elsker å skrive så mye som hun gjorde, så kan man ikke annet enn å finne tid til det uansett hva livet byr på av utfordringer. Begge tolkningene av Tikkanens ord kan være en trøst for Rakel. På den ene siden kan trøsten være at en så stor kjærlighet som den hun føler for Jakob er verdt å kjempe for, og på den annen side kan det være at hun gjennom de ordene får se at det å skrive også kan være som en kjærlighet.

Formen Rakel velger på det hun skriver, viser hennes forankring i matematikk. Det å belyse øyeblikk blir det viktigste for henne. Det er også slik hun tolker ordene hun leser i brevene mellom Weierstrass og Kovalevskaja. Hun ser på små øyeblikk og får dem til å passe inn i en form.

Hennes kjærlighet til Jakob og Tikkanens kjærlighet til mannen har noen likheter, i hvert fall i det som kommer fram i *Århundrets kjærlighetssaga*. De er begge helt oppslukt av denne kjærligheten. For Tikkanens vedkommende påvirker den alle aspekter av livet hennes. Hun var gift og hadde barn med ham og dekket over for alkoholmisbruk og glattet over når han behandlet henne, barna eller andre dårlig. For Rakel påvirker det hele livet hennes i den grad at hun nøyer seg med smuler og venter i åtte år på at han skal forlate konen. Ventingene representerer kaos hos Rakel. Hun kan ikke være sikker og tolker tegnene.

De har sex etter at han har lovet konen at forholdet er over. «Sånn er det å voldta en samtykkende mann. Hun ser fortvilelsen i øynene hans over hva han er i ferd med å gjøre, at han ikke engang greier å holde løftet sitt en hel dag.»⁹⁶ Hun tror at dersom hun kan lure ham opp i mer tull så vil han bli hennes, da vil ikke Lea ha ham lenger.

Tikkanen har skrevet en bok som heter *Menn kan ikke voldtas*, noe som binder den gamle poeten og Rakel sammen på et nytt nivå.

Virginia Woolf er en annen forfatter, som i likhet med Tikkanen, slet med å finne tid til å skrive. På side 146 refererer Rakel til at hun har lest *Til fyret* og forteller hvordan hun siden finner ut at Virginia Woolf tok livet sitt ved å fylle lommene med steiner og drukne seg. For Woolf handlet det om et fysisk og et psykisk rom, mens for Rakel er det et psykisk rom. Hun må tørre å forholde seg til hendelsene hun ønsker å skrive om. Det psykiske rommet kan være

---

⁹⁵ Hveberg 2019:163

⁹⁶ Hveberg 2019:155

et symbol for det fysiske, og omvendt. For Tikkanen handlet det om tid til å skrive. For Woolf var det både et fysisk rom, et eget rom, og et psykisk rom. For Rakel er det veien ut av de fysiske begrensningene som sykdommen har satt for henne.

Forfatteren Hilde er nesten som en katalysator for Rakels skriving. Det at Hilde kommer inn i livet hennes presenteres som en stor endring. Hilde kommer til den blå byen for å lese fra romanen sin, og Rakel kjøper et eksemplar. Gjennom Hilde får Rakel troen på at hun kan skrive. «Hilde gir henne troen på det kan hjelpe å skrive om det man skammer seg mest over, der man ikke tør å fortelle til noen.»⁹⁷ Rakel innser at det å skrive er å ville forandre eller endre noe i livet og at drivkraften kanskje er sterkest når man ikke har det for godt. Hos Rakel fører tiden med Hilde til forandringen hun trenger, og hun får det dyttet hun trenger til å prøve seg på å skrive selv. Norsklæreren til Rakel hadde gitt noen dikt Rakel hadde skrevet til en forfatter til gjennomlesning. Nå minnes Rakel en setning fra uttalelsen forfatteren skrev til henne: «*Du kommer til å måtte skrive – men la det komme når det må, gjør gjerne noe annet først.*»⁹⁸

Hun har allerede strevd en stund med å ville skrive. Hun har skrevet litt, men tidligere i prosessen er hun fremdeles opphengt i Jakob. Hilde blir den som fjerner denne proppen og lar henne komme i gang med det store prosjektet hennes, den som fjerner alle tvil. Hun ønsker å skrive om de tingene hun og Jakob har snakket om. «Noe om sorte hull. Tyngde. Tiden. På sporet av den tapte tid. Sofja Kovalevskaja. Stein Mehren. Vidunderlig.»⁹⁹ Hun har lovet ham å aldri snakke om disse tingene med noen, men hun har ikke lovet å ikke skrive om det.

For Rakel blir det å skrive en måte å uttrykke seg på når hun ikke lenger kan bruke det matematiske språket slik hun har vært vant til. Hun får både bearbeidet sine opplevelser i tiden med Jakob og tatt mer eierskap til sine egne livsopplevelser. Rakel ønsker å skrive om sine opplevelser og om Kovalevskaja. Gjennom Rakel får Hveberg skrevet om Kovalevskaja og hennes liv uten å måtte dikte om en ekte person. Det er Jakob som i romanen ønsker å skrive om Kovalevskaja.

Skriving av en roman lar Rakel få et annet feste i livet. Der hun før brukte det matematiske språket, kan hun nå bruke ord og hendelser til å komme videre.

---

⁹⁷ Hveberg 2019:284

⁹⁸ Hveberg 2019:284, 185

⁹⁹ Hveberg 2019:185

Avslutning.

I denne oppgaven har jeg sett på tre ulike aspekt ved romanen *Lene din ensomhet*; matematikk, litteratur og Kovalevskaja. *Lene din ensomhet* kan kanskje sees på som en ensomhetsroman mer enn en kjærlighetsroman. Handlingen er mer enn bare de ytre kjensgjerningene, det er de indre prosessene til Rakel, og hvordan hun finner sin vei ut av skyggelivet som sykdommen representerer, som er viktige. Det er også hennes vei ut av ensomheten som forholdet til Jakob gir henne. Nærhet og avstand er to begrep som kan beskrive Rakel og Jakobs forhold. Hun ønsker nærhet, og vil at deres forhold skal gi henne det. Hun er ikke så opptatt av fysisk nærhet, og vil til å begynne med ha fysisk avstand i forholdet deres. Jakob ønsker den fysiske nærheten, men har en avstand i forholdet. Han holder henne på avstand fra livet sitt fordi han er gift, og innlemmer henne derfor egentlig ikke i livet sitt.

Matematikken hjelper Rakel på hennes ferd gjennom romanen ved å representere en form når hun føler at livet er kaotisk. Rollen som matematikken spiller i livet til Rakel endrer seg gjennom romanen. Matematikken følger hennes utvikling. Som barn er hun opptatt av telling og av det uendelige. Etter at hun begynner å studere, får tellingen et mer avansert uttrykk gjennom systematisering og kombinatorikk. Det uendelige blir et begrep hun får mer eierskap til, det blir mer konkret for henne. Hun bruker matematikk til å forklare begreper hun finner abstrakte som for eksempel kjærlighet eller hvordan hun kan vite om det finnes en annen enn Jakob som hun kan elske. Når hun har elsket Jakob så har hun også fått bevist at hun kan elske noen andre fordi hun har elsket ham.

For Rakel er det matematiske språket en orden, og matematikken hjelper henne å skape orden i livet sitt. Samtidig representerer matematikken et dilemma for henne. Hun endrer gjennom romanen måten hun bruker det matematiske språket på. I begynnelsen når hun studerer og ved tilbakeblikkene til barndommen hjelper matematikken henne å forstå livet. Når hun frigjør seg fra Jakob, bruker hun matematikken på en kaldere måte ved å gjøre bruk av økonomisk terminologi for å omtale livet sitt. Hun beholder derimot sin fascinasjon for fraktalene og deres skjønnhet.

Både matematikken og litteraturen kan være symbol på det som skjer på utsiden av Rakels liv. Slik sett handler romanen egentlig om de indre prosessene som sykdommen er en katalysator for. Det er først når hun blir syk at hun begynner å gripe fatt i de delene av livet som kanskje har plaget henne, men som hun ikke har villet høre på tidligere. Hennes indre prosesser påvirker også hennes relasjon til de rundt henne. Hun blir sterkere når hun løsriver seg, men det er den indre løsrivelsen som baner vei for den ytre. Hun kan minnes de gode

sidene ved forholdet til Jakob når litt tid har gått. Hun vil skrive om det hun har opplevd fordi hun har bare lovet å aldri snakke om det. Skrive om det derimot, det kan hun. Hun kommer i kontakt med seg selv på en ny måte gjennom å se på situasjoner som har vært en del av forholdet til Jakob, eller andre situasjoner. Hun vrir på dem og sammenligner dem med seg selv som den fraktale strukturen hun ser i situasjonene. Hun har et ønske om å forstå livet. Litteraturen speiler hennes oppfatning av verden, og hvordan relasjoner skal være.

Litteraturen spiller en rolle i å hjelpe Rakel gjennom romanen. Den viser hennes utvikling gjennom at referansene skifter fra barnevers og barnebøker når det snakkes om hennes barndom til voksenlitteratur når hun har nådd voksen alder. Samtidig viser litteraturen dybden i hennes personlighet, og den viser hennes utvikling som menneske. Litteraturen hjelper også Rakels utvikling gjennom å gi henne perspektiv på ting som kan være utfordrende i hennes relasjoner.

De litterære referansene endres både som følge av at Rakel vokser opp, og som følge av hennes forhold til Jakob, men de viser ikke minst hennes egen utvikling. Når hun begynner å finne sin egen vei, og leve livet slik hun ønsker å leve det, endres også referansene. De sterke kvinneportrettene kommer særlig fram i den femte delen av romanen. Før det er referansene mer generelle, og viser at hun er et lesende menneske, men i den femte delen henter hun mer inspirasjon og styrke fra bøkene hun leser, og ikke minst personene hun leser om. Alle kvinneportrettene Hveberg har latt Rakel forholde seg til, har det til felles at de kjemper for sin egen frigjøring. Frigjøringen for Nora og den unge kvinnen i *Av måneskinn gror det ingenting* handler om en frigjøring fra en mann. De ulike tidsepokene legger rammene for hvordan denne frigjøringen skal være. For Nora handlet det om å være et selvstendig individ, og ikke være underlagt sin mann. Den unge kvinnens kamp er en del av en seksuell frigjøring. Hun er et selvstendig individ, men forholdet må skjules fra samfunnet, og hennes rett til å bestemme over egen kropp er det som setter frigjøringen i gang for henne. Den unge kvinnen går videre etter bruddet med Johannes, men hun har sår på sjelen. Slik føler Rakel det også. Hun har elsket og skammet seg, men for å komme videre må hun gjøre seg fri fra forholdet. Hun kan gå videre og lære av sårene som forholdet har påført henne.

Rakel har en tilknytning til Nora gjennom å være avhengig av en mann og premissene han legger for deres forhold. Det aller viktigste med Ibsens *Et dukkehjem* er å formidle valget til Nora, som blir en slags ledetråd for Rakel. Det vidunderlige har en annen betydning enn det at Helmer skal frelse Nora. Det vidunderlige er friheten som følger av et liv i tråd med hvem man er i kjernen av seg selv.

Den unge kvinnen representerer på et vis det samme, men kvinnefrigjøringen har kommet lenger. Rakel sitter fast i et gammeldags tankemønster hvor det er hun som er den umoralske som har et forhold til en gift mann. Hun må frigjøre seg fra det åket, og der er den unge kvinnen en representant for en annen tid hvor kvinner ville bestemme over egen kropp, og dermed også kunne velge hvem de ville elske. Kvinneportrettene har det til felles at de er litteratur hvor Rakel henter styrke, mens referansene til *På sporet av den tapte tid* har en annen funksjon.

Den tapte tiden er et gjennomgangstema for Rakel. Hva hun legger i det endrer seg gjennom romanen. Til å begynne med er den tapte tiden, den tiden hun ikke er med Jakob. Etter sykdommens utbrudd er den tapte tiden, tiden sykdommen stjeler fra henne. Hennes tidsregning og regnestykker på arbeidskapasitet handler om å ta igjen det hun har mistet. Hun vil gjerne bruke tiden på en måte som kan hjelpe henne i hverdagen, en måte som kommer fram når hun bruker den sykliske tidsforståelsen til å kunne se på seg selv som en tidsreisende for å kunne gi seg selv råd når hun havner i lignende situasjoner. I en gitt situasjon, som minner om en tidligere situasjon hun har vært i, vil hun gi seg selv råd. I tidsforståelsen har også det fraktale fått en plass. Nekrologen markerer et brudd i livet hennes, men også i hennes indre prosesser. Hun må eie sitt eget liv, og sin egen historie.

Fascinasjonen for fraktaler er måten Rakel klarer å forene matematikken og skriveingen på. Hun lar fraktalene bli det som taler til henne også etter at hun forlater matematikken, på samme måte som det var fraktalene som i ungdommen viste henne den veien hun kunne ta som voksen. Fraktalene blir nesten som hennes eget språk der hun selv skaper rammen og kan fylle den med det hun velger å fokusere på. De er både konkrete og abstrakte i hennes verden. Det konkrete blir representert gjennom tankenøtten David sender henne, og det abstrakte gjennom måten hun lar fraktalene lede henne i skriveprosessen som også blir en måte for henne å komme ut av sykdommen på. David er navnet på både epostvennen og fantasivennen. Det er lettere for Rakel å forholde seg til mennesker hun egentlig ikke trenger å slippe helt innpå seg. Rakel kan kjenne på glede nettopp fordi hun har kjent på begrensningene som sykdommen la på henne.

Skriving blir det nye feltet som Rakel går helt opp i når hun ikke lenger kan holde på med matematikk. På samme måte som det matematiske språket var hennes måte å holde kaoset fra livet sitt på, så blir skriveingen en måte å ordne det nye kaoset. Hun klarer å skape en ny form i livet sitt gjennom å skrive. Tikkanen og Hilde er på hvert sitt vis utløsende faktorer for hennes egen skriveing.

De åpenbare likhetene til 1.Mosebok med hensyn til navnevalg rommer også sider som viser trekk ved spesielt Jakob på et menneskelig plan. Han framstår passiv i begge historiene. Dostojevskij sin rolle i Kovalevskajas første trekantdrama, er på en måte også passiv, fordi han går med på Anjutas ønske om å holde det hemmelig og viser den unge Kovalevskaja like mye oppmerksomhet. Kovalevskaja er aktivt handlende når Vladimir velger henne og hun får gjennom sin vilje hos foreldrene. Rakel kan ikke ta en like aktiv rolle i sitt forhold til Jakob. Hun er derimot den aktive i det å få slutt på forholdet slik at hun kan komme seg videre.

Barndommene til Rakel og Kovalevskaja har få ytre likhetstrekk. Hveberg har latt Rakel formidle den første delen av Kovalevskajas liv slik kildene viser at den utspant seg. De var likevel barn som måtte finne sin plass i familien, og som på hver sin måte hadde utfordringer i forholdet til sine mødre.

Som matematikere er begge oppslukt av arbeidet og ivrige i læresituasjonen. Relasjonene deres til menn er preget av at deres ønsker kommer i konflikt med det de mener forventes av dem.

Utseendemessige er det likheter mellom dem. Hveberg har latt Rakel minne om Kovalevskaja i noen aspekt. Kovalevskaja inspirerte samtidige forfattere i deres skapelse av nye litterære skikkelser, slik Hveberg også har latt seg inspirere. Rakel ligner på andre litterære figurer som hovedpersonen i Kjærstads novelle, men hun er selv en litterær person. Der Kovalevskaja levde og var til inspirasjon, er Rakel inspirert av andre litterære figurer. Deres likhetstrekk når det gjelder det utseendemessige blir derfor med ulikt utgangspunkt på flere nivåer.

Det viktigste likhetstrekket er deres ønske om kjærlighet, som er noe Rakel tillegger Kovalevskaja, men som man ikke helt kan få bekreftet gjennom kildene som er tilgjengelige. Ønsket om kjærlighet maler likevel et bilde av personen Kovalevskaja og levendegjør henne.

Gjennom å la Kovalevskaja være en viktig person i romanen har Hveberg klart å formidle kunnskap om hennes liv og virke, og vist hvilken plass hun burde hatt i historien som foregangskvinne og matematiker.

Matematikkens rolle gjennom romanen endrer seg i takt med Rakels utvikling. Løsrivelsen fra Jakob lar henne beholde det vakre, og ta det med seg videre.

Intertekstualiteten får fram flere sider ved Rakels personlighet, og viser hennes utvikling som menneske.

Likhetstrekkene mellom Rakel og Kovalevskaja utvikles gjennom romanen i takt med Rakels utvikling. Kovalevskaja går fra å være en matematiker Rakel kjenner til, til å bli et forbilde og en slags venninne Rakel kan henvende seg til.

Litteraturliste.

- Arkina, Nina *Geni og kvinne*
Dreyers forlag 1966
- Askildsen, Kjell *Heretter følger jeg deg helt hjem*
Forlaget Oktober as, Oslo 2009
- Barthes, Roland *Lysten ved teksten*
Solum Forlag A/S, Oslo, 2005
<https://bibel.no/nettbibelen?query=ud8MMrJeKwHNJdqN05oJoYroacHPwIvt0LiOJU2eQBCYpNXddA94pZTWsXITmfr> (lest 27.06.21)
- Bjerck-Hagen, Erik *Litteraturkritikk*
Universitetsforlaget 2004
- Bloom, Harold «Forord og forspill» i Kittang, Atle, Linneberg, Arild, Melberg, Arne og Skei, Hans H. (red) *Moderne litteraturteori en antologi*
Universitetsforlaget 2.utgave 2003
- Dahl, Willy *Norges litteratur II: Tid og tekst 1884-1935*
H. Aschehoug & Co (W. Nygaard) 1984
- Dostojevskij, Fjodor Mikjailovitsj *Idioten 1*
Solum Forlag 1990
- Hagerup, Inger *Samlede dikt*
H. Aschehoug & Co (W. Nygaard) Oslo 2.opplag 2015
- Hardy, G.H. *A Mathematician's Apology*
First Electronic Edition, Version 1.0 March 2005,
University of Alberta Mathematical Sciences Society
- Hveberg, Klara *Lene din ensomhet langsomt mot min*
Aschehoug 2019
- Holme, Audun *Matematikkens historie 1*
Fagbokforlaget 2.utgave 2008
- Haarberg, Jon, Selboe, Tone og Aarset, Hans Erik *Verdenslitteratur*
Universitetsforlaget 2007
- Kennedy, Don H. *Little Sparrow Portrait of Sophia Kovalevsky*
Ohio University Press 1983
- Kjærstad, Jan *Det store eventyret*
Aschehoug 1987
- Kjærstad, Jan *Kloden dreier stille rundt*
Aschehoug 1980
- Mehren, Stein *Kjærlighetsdikt*
H. Aschehoug & Co (W. Nygaard), Oslo 1997
- Mehren, Stein *Samlede dikt 1960-1967*
H. Aschehoug & Co (W. Nygaard) 1982 og 2004
- Munro, Alice *For mye lykke*
Gyldendal Norsk Forlag AS 2010
- Møller, Ingeborg *Fem menneskeskjebner*
Gyldendal norsk forlag Oslo 1957
- Nedreaas, Torborg *Av måneskinn gror det ingenting*
H. Aschehoug & Co (W. Nygaard) Den norske bokklubben 1981
- Proust, Marcel *På sporet av den tapte tid 2, I skyggen av piker i blomst*
Gyldendal Norsk Forlag AS 2014
https://radio.nrk.no/podkast/bok_i_p2/nrkno-poddkast-17524-148106-18012019132500 (hørt vår 2019)

Skomsvold, Kjersti Annesdatter *Jo fortære jeg går, jo mindre er jeg*

Oktober 2010

<https://snl.no/aritmetikk> (lest 08.11.21)

[https://snl.no/diskret matematikk](https://snl.no/diskret_matematikk) (lest 23.01.22)

[https://snl.no/metrikk - matematikk](https://snl.no/metrikk_-_matematikk) (lest 13.10.21)

[https://snl.no/metrikk - versl%C3%A6re](https://snl.no/metrikk_-_versl%C3%A6re) (lest 13.10.21)

Tikkanen, Märta *Menn kan ikke voldtas*

Gyldendals Lanterne-bøker 1977

Tikkanen, Märta *Århundrets kjærlighetssaga*

De norske Bokklubbene A/S, 1999

Turgenjev, Ivan S. *Ny jord*

Samlerens bokklubb 1973

Woolf, Virginia *Al faro*

ClassicBooks 2019

<https://xkcd.com/162> (lest 13.10.21)